

BRUK AV VÆPNET MAKT UNDER OKKUPASJON ELLER VED FREDSBEVARENDE STYRKER

I hvilken grad regulerer utvalgte resolusjoner, vedtatt av FNs
Sikkerhetsråd, bruken av væpnet makt.

Kandidatnummer: 338

Veileder: Arne Willy Dahl

Leveringsfrist: 25. november 2005

Til sammen 16739 ord

21.11.2005

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling	1
1.2	Bakgrunnen for temaet	1
1.3	Rettskildemessige problemer	2
1.3.1	Rettslig bindende eller politiske målsetninger?	2
1.3.2	Tolkning av resolusjoner	3
1.3.3	Rules of Engagement – ROE	5
<u>2</u>	<u>RESOLUSJONENE</u>	<u>6</u>
2.1	Er det lov å bruke væpnet makt?	6
2.2	Resolusjonene vedrørende konflikten i Somalia	7
2.2.1	Historisk tilnærming	7
2.2.2	Resolusjon 733/1992	8
2.2.3	Resolusjon 751/1992	9
2.2.4	Resolusjon 794/1992	10
2.2.5	Resolusjon 814/1993	14
2.2.6	Resolusjon 837/1993	15
2.2.7	Resolusjon 897/1994	16
2.2.8	Konklusjon	17
2.3	Resolusjonene vedrørende konflikten i Kosovo	17
2.3.1	Historisk tilnærming	17
2.3.2	Resolusjon 1160/1998	18
2.3.3	Resolusjon 1199/1998	19
2.3.4	Resolusjon 1203/1998	19
2.3.5	Resolusjon 1244/1999	20
2.3.6	Konklusjon	26

2.4	Resolusjonene vedrørende konflikten i Afghanistan	27
2.4.1	Historisk tilnærming	27
2.4.2	Resolusjon 1368/2001	28
2.4.3	Resolusjon 1373/2001	29
2.4.4	Resolusjon 1378/2001	30
2.4.5	Resolusjon 1386/2001	31
2.4.6	Resolusjon 1444/2002	33
2.4.7	Resolusjonene fra år 2003 til 2004	33
2.4.8	Konklusjon	34
2.5	Resolusjonene vedrørende konflikten i Irak	35
2.5.1	Historisk tilnærming	35
2.5.2	Resolusjon 1483/2003	36
2.5.3	Resolusjon 1511/2003	38
2.5.4	Resolusjon 1546/2004	41
2.5.5	Konklusjon	45
2.6	Resolusjonene vedrørende konflikten i Liberia	46
2.6.1	Historisk tilnærming	46
2.6.2	Resolusjon 1497/2003	47
2.6.3	Konklusjon	49
<u>3</u>	<u>SAMMENDRAG OG KONKLUSJON</u>	<u>50</u>
<u>4</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>53</u>
<u>5</u>	<u>VEDLEGG</u>	<u>57</u>

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Hensikten med oppgaven er å finne ut av FNs Sikkerhetsråds regulering av bruk av væpnet makt under okkupasjon eller ved fredsbevarende styrker. Det Rådet til enhver tid vedtar, kommer til uttrykk i resolusjoner. Oppgaven består derfor i å tolke disse.

Et spørsmål er om Rådet regulerer bruken av væpnet makt i det hele tatt, og hvor klar er ordlyden i resolusjonene angående dette spørsmålet. Regulerer Rådet hvem som kan ta i bruk væpnet makt, og sier det noe om hvordan maktbruken skal foregå? En annen oppgave er å finne ut når Rådet griper inn for å regulere bruken. Kommer Rådet på banen før krig, i krig eller etter krig? I forhold til dette skal det vurderes når det er lov til å bruke væpnet makt og begrensningene av denne bruken.

Opgaven vil ikke være en drøftelse av hvordan bruk av væpnet makt er regulert i gjeldende traktater, da dette er gjennomgått i juridisk teori tidligere. Imidlertid vil oppgaven innebære og finne ut av om Sikkerhetsrådet anvender traktater vedrørende krigsrett. Dette kan være FNs eget regelverk om krigføring, Genève-konvensjonene av 12. august 1949 med dets to tilleggsprotokoller av 10. juni 1977, Haag-konvensjonene av 18. oktober 1907 eller menneskerettighetene.

Jeg skal tolke resolusjoner vedrørende konflikter hvor væpnet makt har blitt brukt. Disse landene er Somalia, Kosovo, Afghanistan, Irak og Liberia.

1.2 Bakgrunnen for temaet

Det er folkeretten som regulerer når det er lov å gå til krig og når det er lov til å bruke væpnet makt. Ut i fra disse reglene er det kun i to tilfeller lov å bruke væpnet makt. For det første er det hvis en stat må forsvare seg mot angrep. Dette er selvforsvarsretten i henhold til FN-pakten av 26. juni 1945, artikkel 51 og NATO-pakten av 4. april 1949,

artikkel 5. For det andre er det lov hvis det forligger et FN-mandat fra Sikkerhetsrådet i henhold til FN-pakten kapittel VII.¹

Trusselbildet vedrørende konfliktene rundt om i verden er dynamisk. Det samme er også det juridiske og politiske aspektet angående konfliktene. I forrige århundre var trusselen mer preget av en definert fiende og det var stort sett to eller flere stater som kriget mot hverandre eller det var borgerkrig mellom ulike grupper innad i et land. I dette århundre kan terror bli den største trusselen. Etter angrepet 11. september 2001 på World Trade senter i New York, Pennsylvania og på Pentagon i Washington, D.C, satte det internasjonale samfunnet i gang en omfattende aksjon for å bekjempe terror. USA skapte begrepet "krigen mot terror".²

Jeg vil følge utviklingen av resolusjonene vedtatt over tid, og velger derfor å behandle konflikter fra ulike tidsepoker.

FNs Sikkerhetsråd har i de senere år spilt en aktiv rolle i internasjonale kriser, det være seg brudd på menneskerettigheter, brudd på demokratiske spilleregler og tiltak mot terrorisme.³ Oppgaven vil vise hvordan dette kommer til uttrykk i resolusjonene.

1.3 Rettskildemessige problemer

1.3.1 Rettslig bindende eller politiske målsetninger?

Sikkerhetsrådets resolusjoner har to dimensjoner. For det første er de juridiske i den forstand at de uttrykker Rådets ønsker om å oppnå felles regler for medlemsstatene, de vedtar tillatelser og begrensinger gjennom mandater. Dette er internasjonale regler som statene i stor grad føler seg bundet til å følge. For det andre er de politiske i den forstand at de inneholder hva Rådet politisk ønsker å oppnå og hva slags politiske mål Rådet har for å vedta resolusjonene.

¹ Matlary (2006). Values and Weapons: From Humanitarian Intervention to Regime Change?

² Resolusjon 1368/2001

³ Ulfstein Geir. Irak og folkeretten, Lor 2003, s. 451

Et spørsmål som gjør seg gjeldene vedrørende Sikkerhetsrådets resolusjoner, er om de skal ansees som rettslig bindende, slik at statene kan risikere sanksjoner hvis de ikke overholdes, eller om de er mer et uttrykk for politiske målsetninger. Er resolusjonene kun ikke-bindende vedtak, kalles de soft-law. Det vil si at statene bare er politisk forpliktet til å etterleve dem. For å avgjøre om en resolusjon er rettslig bindende, vil bero på en tolkning av hele mandatet, og resultatet vil ha betydning for hvordan en stat velger å anvende resolusjonen.

I resolusjonene 731 og 748 fra 1992, krevde FNs Sikkerhetsråd at Libya skulle utlevere to personer som var mistenkt for å stå bak bomben i flyet som ble sprengt over Lockerbie. Libya nektet å etterleve resolusjonen. Den internasjonale domstolen uttalte at medlemsstatene i FN "are obliged to accept and carry out the decision of the Security Council in accordance with the Article 25 of the Charter".⁴ Dette viser at resolusjonene har en rettslig bindende virkning for statene som er medlem av FN. Imidlertid er det videre kjent at det finnes svært få sanksjoner å føre mot en stat. Det finnes ingen internasjonal politi som har myndighet til å bruke tvang for å gjennomføre en resolusjon.

1.3.2 Tolkning av resolusjoner

1.3.2.1 Hvordan skal en resolusjon tolkes?

Det finnes få autoritative holdepunkter for hvordan en resolusjon fra Sikkerhetsrådet skal tolkes.⁵ I folkeretten er det utviklet forskjellig tolkningspraksis. I Wien-konvensjonen om traktatretten 23. mai 1969 art 31-33, er det vedtatt hvordan traktater skal tolkes. Et utgangspunkt kan være at prinsippene som gjelder ved traktattolkning også bør gjelde ved tolkning av resolusjoner. Dette vil innebære at det bør legges stor vekt på ordlyden, men også å tolke denne ut fra konteksten og formålet, se artikkel 31, 1 pkt. Et argument for å legge avgjørende vekt på ordlyden vil særlig gjøre seg

⁴ Ruud og Ulfstein. Innføring i folkerett 2002, s. 52-53 og resolusjon 731/1992 og 748/1992

⁵ Michael Wood. The Interpretation of Security Council Resolutions, in Max Planck Yearbook of United Nations Law, 1998, s. 74. I tillegg Geir Ulfstein, Irak og folkeretten, LoR 2003, s. 451, Universitetsforlaget

gjeldende ved bruk av væpnet makt mot en annen stats territorium. Det er fordi statene er suverene og beskyttet mot angrep fra andre stater gjennom FN-pakten artikkel 2 nr. 4. Artikkelen representerer det generelle forbudet mot bruk av makt og er sett på som preseptorisk folkerett, jus cogens. Kravet om et klart grunnlag i ordlyden for bruk av væpnet makt, vil også være viktig med hensyn til forutsigbarhet og rettssikkerhet. Disse prinsippene er viktig for å gjøre resolusjonene mer anvendelige og respekterte. Skal resolusjonene ha en effekt som et styringsinstrument, bør statene også bli varslet før en resolusjon blir gjeldene etter sitt innhold. Konsekvensene som vil inntreffe hvis resolusjonen ikke blir overholdt, bør også være reelle. Dette henger sammen med effektivitetsprinsippet som innebærer at rettsandvendere bør velge den tolkningen som i størst mulig grad sikrer en effektiv gjennomføring av resolusjonen. Slik vil resolusjonene så langt mulig bli oppfylt. Videre kan det være grunn til å legge noe mer vekt på forarbeidene til resolusjonene enn ellers i folkeretten. Hvis det er bred enighet mellom medlemmene av Sikkerhetsrådet om innholdet av en resolusjon, vil det være gode grunner for å legge resolusjonen til grunn, enn når det er stor uenighet.⁶

Når jeg i denne oppgaven skal tolke resolusjonene, vil jeg legge avgjørende vekt på ordlyden ut fra en alminnelig språklig forståelse. Dette er i norsk rett utgangspunktet for all språklig tolkning,⁷ og min beste forutsetning. Deretter vil jeg se på forhandlingene forut for resolusjonene for å forstå hva de vil oppnå med mandatet, samt hvor mange av Sikkerhetsrådets medlemmer som støtter resolusjonen. Heretter vil jeg kalle disse forhandlingene for resolusjonens forarbeider. Forarbeidene er forhandlinger foretatt av medlemsstatene i Sikkerhetsrådet ("Meetings") og kommentarene fra Generalsekretæren Kofi A. Annan, vedrørende den vedtatte resolusjonen. Videre ser jeg på hvordan resolusjonene er anvendt i praksis. Hvordan ble resolusjonene tolket av partene de berørte? Ble de etterlevd og hvordan ble de anvendt? Heretter vil jeg kalle disse for resolusjonenes etterarbeider. Reelle hensyn vil også bli brukt for å tolke resolusjonene. Det er svært få,

⁶ Ulfstein Geir. Irak og folkeretten, Lov og rett. Nr. 8 2003, s. 457

⁷ Torstein Eckhoff. Rettskildelære. 5. utgave, 2001

eller ingen domsavgjørelser knyttet til de konkrete resolusjonene, slik at jeg har lite rettspraksis å tolke resolusjonene opp mot.

1.3.3 Rules of Engagement – ROE

ROE er definert som interne instruksjoner om når det kan brukes makt, vanligvis for å ivareta ulike hensyn. Disse hensynene kan være at krig ikke bryter ut utilsiktet, at eksisterende konflikter ikke eskaleres, at folkerettslige krav ivaretas og at politisk styring beholdes.⁸ FNs operasjoner har alltid brukt ROE til å regulere troppenes bruk av væpnet makt og de blir vedtatt som følge av at Sikkerhetsrådet gir et mandat til enten medlemsstatene samlet eller til et spesielt land.⁹

ROE inneholder tre dimensjoner. De er for det første juridiske som rettslig regulerer bruken av væpnet makt. For det andre er de politiske i den forstand at de er kompromisser mellom de ulike statenes ønsker. Ulike stater kan ha ulike politiske mål i et konfliktområde. De som lager ROE må derfor ta stilling til denne politiske dimensjonen, samt å skape regler som samsvarer med disse. For det tredje har ROE en militær dimensjon. Hva er militært ønskelig i et område med konflikt og hva er militært nødvendig å gjøre for å nå de vedtatte målene? Er det for eksempel et ønske om å skape ro i gatene i Kabul, må styrkene se an trusselbildet. Er det for eksempel nødvendig å bruke bomber og fly, eller er det nok å bruke andre typer våpen på bakkenivå?

Når Sikkerhetsrådet gir et mandat til for eksempel medlemslandene til å etablere sikkerhetsstyrker, må dette mandatet tolkes nærmere. Mandatet blir omsatt til en oppdragsanalyse som også kan inneholde eventuelle andre dokumenter som for eksempel en fredsavtale. Dette resulterer i ROE. Det er de øverste militære lederne som tolker og utarbeider ROE for den aktuelle operasjonen.

ROE er konfidensielle, noe som er taktisk og sikkerhetsmessig begrunnet. De blir imidlertid offentliggjort 30 år etter at konfliktene er avsluttet.

⁸ Dahl Arne Willy. Håndbok i militær folkerett, 2003, s. 328

⁹ Trevor Findlay. The Use of Force in UN Peace Operations, s. 368

2 Resolusjonene

2.1 Er det lov å bruke væpnet makt?

Et grunnleggende spørsmål i folkeretten er om det er lov å ta i bruk væpnet makt. Hovedregelen kommer til uttrykk i FN-pakten artikkel 2. nr 4. Den slår fast at FN og dens medlemmer skal handle i samsvar med følgende prinsipp: ”Alle medlemmer skal i sine internasjonale forhold avholde seg fra trusler om eller bruk av væpnet makt mot noen stats territoriale integritet eller politisk uavhengighet eller på noen annen måte som er i strid med de Forente Nasjoners formål”.¹⁰

Det internasjonale samfunnet har imidlertid måtte legge til grunn at bruk av væpnet makt i noen tilfeller er nødvendig, og har derfor åpnet for unntak fra denne hovedregelen. For eksempel har fredsbevarende styrker alltid rett til å bruke væpnet makt i selvforsvar, men selv her er det begrensninger.¹¹ Bruk av væpnet makt må være siste utvei og det skal kun brukes proporsjonalt. Dette innebærer å bruke makt kun for å avverge den akutte farlige situasjonen og for å forhindre at noen mister livet eller blir alvorlig skadet. Ellers har fredsbevarende styrker strenge regler for bruk av væpnet makt. Deres hovedoppgave er å være en nøytral part som skal skape fred. Om FNs fredsbevaring har Brian Urquhart uttalt: ”The moment a peacekeeping force starts killing people it becomes a part of the conflict it is supposed to be controlling and thus a part of the problem”.¹²

FN-paktens kapittel VII gir Sikkerhetsrådet kompetanse til å vedta tiltak for å forhindre trusler mot freden, fredsbrudd og angrepshandlinger. Artikkel 40 gir Rådet kompetanse til å fastsette midlertidige tiltak for å forhindre en forverring av situasjonen. Artikkel 41 gir Rådet kompetanse til å sette i gang sanksjoner mot et land. Artikkel 42 gir kompetanse til de mest omfattende tiltakene, nemlig bruk av militær makt. Mens fredsbevarende styrker krever samtykke fra mottakerstaten og kan settes inn både av

¹⁰ http://www.fn.no/erklaeringer_og_konvensjoner/fn_pakten/de_forente_nasjoners_pakt. Oversatt av FN-sambandet

¹¹ International Peace Academy. Peacekeeper's Handbook. s. 57 og Trevor Findlay. s. 14-15

¹² Trevor Findlay, s. 14-15

Generalforsamlingen og av Sikkerhetsrådet, er styrker etter artikkel 42 tvangstiltak og krever vedtak av Sikkerhetsrådet.¹³

Jeg har valgt å ta for meg konfliktene i Somalia, Kosovo og Liberia. Disse er godt egnet til å belyse hvordan Sikkerhetsrådet griper inn i konflikter hvor det ikke er en myndighet å støtte, og hvor samfunnet er i totalt oppløsning. I tillegg til disse, har jeg valgt å ta for meg konfliktene i Irak og Afghanistan. Disse foregår nå, og er derfor meget aktuelle. Disse krigene er utslag av dette århundrenes store krigstrussel, nemlig terrorisme.

Alle disse konfliktene reiser rettslige spørsmål om bruk av væpnet makt.

2.2 Resolusjonene vedrørende konflikten i Somalia

2.2.1 Historisk tilnærming

Somalia har vært preget av periodevise borgerkriger siden 1977. I januar 1991 ble statsoverhodet og diktatoren Muhammed Siad Barre styrtet etter flere år med borgerkrig, og Somalia har etter det manglet en effektiv regjering. I 1992 erklærte den nordlige delen av Somalia seg uavhengige og skapte republikken Somaliland under ledelsen av opprørbevegelsen SNM og Abdel-Rehman Ahmen Ali. Somaliland er imidlertid ikke anerkjent som selvstendig stat av noen andre land. Opprøret som styrtet Siad Barre ble etterfulgt av et forsøk på å gjenforene landet under en ny ledelse, men forsøket brøt sammen og endte i en borgerkrig mellom ulike militære grupper fra de såkalte klanene. Befolkningen var da delt opp i ulike klaner som kjempet om makten.

Borgerkrigen forsterket hungersnøden dramatisk. Til og med humanitære hjelpesendinger nådde ikke frem. Dette dannet grunnlaget for at USA intervenerte militært på FNs initiativ i desember 1992. Året etter kom FN inn med fredsbevarende styrker, men måtte trekke seg ut igjen etter bare to år, grunnet store tap av egne soldater. Det største angrepet var i 1993 da det utbrøt kamper mellom FN-styrker og klanleder Mohammed Farah Aidids soldater. Aidid ble drept i 1996.

¹³ Ruud og Ulfstein. Innføring i folkerett 1998, s. 207-208

Det har foregått langvarige fredsforhandlinger mellom klanledere, tidligere krigsherrer og politikere om blant annet å forme en regjering og valg av ny president. I år 2000 valgte det midlertidige parlamentet Abdulkassim Salat Hassan til president, og det ble utnevnt en overgangsregjering.¹⁴

FNs operasjoner i Somalia er et eksempel på humanitær intervensjon. FN måtte gripe inn i et samfunn som var i totalt oppløsning, og hvor det ikke fantes en fungerende myndighet å støtte. Ga Sikkerhetsrådet mandat til å bruke væpnet makt i Somalia, hva følger av resolusjonene?

2.2.2 Resolusjon 733/1992

Da det i januar 1992 brøt ut borgerkrig i Somalia, kom Sikkerhetsrådet sammen for å diskutere situasjonen, og vedtok resolusjonen 733/1992, 20. januar. Den stadfester at situasjonen er en trussel mot den internasjonale fred og sikkerhet. Dette gjør Sikkerhetsrådet med hjemmel i FN-pakten artikkel 39: "The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendation, or decide what measures shall be taken in accordance with Article 41 and 42, to maintain or restore international peace and security".

I resolusjonens paragraf 3, vedtok Rådet at Generalsekretæren i FN måtte samarbeide med generalsekretærene i "the Organization of African Unity" og "the League of Arab States", for øyeblikkelig å samle de involverte partene i konflikten inn til forhandlinger. Partene ble her forpliktet til å stanse fiendelighetene slik at humanitær assistanse kunne bli distribuert. De ble også forpliktet til å forfremme en våpenhvile og etterstrebe en politisk løsning.

Dette var resolusjonen som innførte våpenembargoen mot Somalia. Gjennom resolusjonens paragraf 5, forpliktet Sikkerhetsrådet alle stater til øyeblikkelig å implementere en generell og fullstendig embargo av all levering av våpen og militært utstyr til Somalia. Dette ble gjort med hjemmel i FN-paktens kapittel VII, som inneholder Rådets

¹⁴ http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9333066

hjemler for å sette i verk tvangstiltak for å bekjempe trusler mot freden, brudd på freden og angrepshandlinger.¹⁵

Formålet med å innføre våpenembargo, er å forhindre ytterligere tilgang på våpen i landet. Jo mer våpen til et land som Somalia i en slik tilstand, desto mer bruk av ukontrollert bruk av væpnet makt mot sivilbefolkningen og hjelpeorganisasjoner vil vi se. Angående konflikten i Somalia uttalte USAs daværende utenriksminister, Colin Powell: "Disarmament is not possible in a country where everyone has a weapon, and while it might be successful for a while, would only serve to make money for arms dealers in neighbouring states".¹⁶

Resolusjonen er et konkret eksempel på at Sikkerhetsrådet alltid prøver å løse konflikter på fredelige måter før de tillater bruk av væpnet makt. Hjemmelrekkefølgen i FN-pakten kapittel VII legger føringer for en slik fremgangsmåte. Ser vi for eksempel i paktens artikkel 40, er statene alltid først oppfordret til å bøye seg for midlertidige forføyninger som Rådet finner nødvendige eller ønskelige. I denne resolusjonen er det oppfordret til forhandlinger mellom partene først, samtidig som de setter i gang tiltak som import - og eksportforbud av våpen.

Resolusjonen har ingen reguleringer av selve bruken av væpnet makt.

2.2.3 Resolusjon 751/1992

I resolusjonen 751/1992 fra 24. april, oppretter Sikkerhetsrådet fredsoperasjoner i Somalia: "United Nations Operations in Somalia", (UNOSOM), se resolusjonens paragraf 2. UNOSOM ble opprettet med hjemmel i FN-pakten artikkel VII, se resolusjonens fortale, syvende avsnitt.

Spørsmålet er hva slags mandat disse fredsoperasjonene fikk til å bruke væpnet makt i Somalia.

¹⁵ Ruud og Ulfstein. Innføring i folkerett. 1998, s. 205

¹⁶ US Senate. Committee on Armed Service. 29 Sep 1995, s. 19

I resolusjonens paragraf 3 bestemmes det at fredsoperasjonene blant annet skal innebære en enhet av 50 observatører som skal overvåke våpenhvilen i hovedstaden Mogadishu. Dette skulle vise seg og være vanskeligere enn først antatt, for observatørene fikk ikke komme inn i landet før i slutten av juni på grunn av uroligheter og for stor risiko i forhold til egne styrker.¹⁷

Det er ikke gitt noen føringer i resolusjonen for hva slags bruk av makt som kunne brukes. Alle fredsoperasjoner har regler for hvordan maktbruk skal foregå. Det som kjennetegner fredsbevarende styrker er at det kun skal brukes væpnet makt ved selvforsvar.¹⁸ Disse styrkene skal også i utgangspunktet være lett bevæpnet, og ikke bære våpen som er egnet til og brukes i angrep. Styrkene skal være designet for å ikke virke truende hos den lokale befolkningen, for formålet med slike styrker er ikke å utøve militære kamphandlinger, men å observere, drive tilsyn og kontrollere.¹⁹

Da resolusjonen ikke har regulert styrkenes bruk av væpnet makt, må de falle tilbake på disse reglene.

2.2.4 Resolusjon 794/1992

3. desember vedtok Sikkerhetsrådet en resolusjon som konstaterer at situasjonen i Somalia fremdeles er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Den humanitære katastrofen var på dette tidspunktet prekært. Behovet for humanitær assistanse hastet i hele landet. Det var meget alvorlig fordi hjelpepersonell, som lovlig oppholdt seg i landet for å levere mat og medisiner, stadig vekk ble angrepet av militære grupper og utsatt for vold og trusler, se resolusjonens fortale, åttende avsnitt. Sikkerhetsrådet skriver at de tidligere premissene og prinsippene som er ført i landet, og som har kommet til uttrykk i de tidligere

¹⁷ http://www.fn.no/fakta_om_fn/fns_historie_1/1990_1999/1992, FN-sambandet

¹⁸ McCoubrey Hilaire and White Nigel D. The blue helmets: Legal regulations of United Nations Military, Operations. Dartmouth, 1996, s. 84

¹⁹ McCoubrey and White s. 84-85

resolusjonene, ikke lenger er tilstrekkelige og at det er nødvendig og skifte kurs, se resolusjonens forale 11. avsnitt.

Spørsmålet er om resolusjonen regulerer bruk av væpnet makt for å forhindre den humanitære katastrofen?

I resolusjonens paragraf 10 vedtok Sikkerhetsrådet at Generalsekretæren og medlemsstatene kan "use all necessary means" for så raskt som mulig å etablere trygge kår for humanitære forhold i Somalia.

Bruk av væpnet makt er en så viktig beslutning og et unntak fra hovedregelen om at internasjonale konflikter skal løses med fredelige midler, slik at dette må komme klart av ordlyden.²⁰

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden "all necessary means", forstår vi at det kan tas i bruk alle nødvendige midler for å gjennomføre de målene som er kommet til uttrykk i resolusjonen.

2.2.4.1 Hva innebærer nødvendighetskravet?

Hva som er nødvendig vil variere ut fra hvilken situasjon styrkene står overfor. Trusselbildet må være med å avgjøre hva slags midler som er nødvendige i de ulike situasjonene. Det som til enhver tid er nødvendig, vil være lov. Er det ikke nødvendig å bruke så ekstreme midler som væpnet makt, er det etter ordlyden ikke lov. Hvis det for eksempel i en gitt situasjon er nødvendig, og ingen annen utvei enn å bruke våpen, så er det lov. Det er den gitte situasjonen til enhver tid som vil avgjøre hva som er lov i forhold til mandatet. Derfor kan begrepet bety en vid fullmakt samtidig som det kan bety en snever fullmakt. Å kunne bruke alle nødvendige midler, vil etter norsk tolkning bety en vid fullmakt, fordi ordlyden favner et bredt spekter av tiltak. Kravet om at tiltakene må være nødvendige, vil også innebære at det må være et formål bak tiltakene. Eksempler på formål kan være å stanse opptøyer, beskytte sivile og forsvare seg selv. Begrunnelsen for dette er

²⁰ Ulfstein Geir. Terror og folkerett, Lov og Rett 2002, s. 67

at bruken av væpnet makt er et såpass inngripende tiltak overfor både individer og en stats indre anliggender, at det ut ifra reelle hensyn må være et legitimt formål bak bruken. For hvis det ikke foreligger et formål bak, eller en hensikt ved å bruke væpnet makt, vil det heller ikke være nødvendig.

Selve paragrafen er inntatt med henvisning til FN-paktens kapittel VII, som er hjemmelen for Sikkerhetsrådet til å sette i gang tvangstiltak. Rådet sier ikke uttrykkelig hvilken artikkel som blir brukt. Artikkel 42 er imidlertid hjemmelen for å bruke væpnet makt.

Forfatteren Trevor Findlay, skriver at: "All means necessary, was, of course, the Security Counsel's euphemism for force". Han skriver videre at Sikkerhetsrådet aldri før eksplisitt har autorisert handling under FN-kapittel VII i relasjon til en intern væpnet konflikt eller en humanitær situasjon.²¹

For å sammenligne Sikkerhetsrådets bruk av begreper, kan vi se på andre konflikter hvor Rådet brukte samme ordlyd i resolusjonen. Ordlyden i resolusjon 794/1992 er nemlig identisk med ordlyden som ble gitt i mandatet til medlemsstatene når de måtte stanse Irakiske angrep på Kuwait i 1990. Dette er resolusjon 678/1990. Forfatterne McCoubrey og White skriver i boken "The blue helmets: Legal regulation of United Nations Military Operations" på s. 17, at resolusjonen som ble gitt angående Irak-krigen, ga mandat til medlemsstatene til å bruke væpnet makt. De skriver videre at for å forhindre angrep fra andre stater, er væpnet makt et legitimt virkemiddel for kollektive sikkerhetsstyrker, men metodene for handlingene må være klart stadfestet og godkjente.²² Det er også allment kjent at ordene "all necessary means" betyr å autorisere militærmakt.²³ Forskjellen på konflikten i Irak og konflikten i Somalia, er at i Somalia var det ingen utenforstående stat som gikk til angrep mot en annen. I Somalia var det krig innad i landet, mellom ulike grupper og klaner. Imidlertid er det ikke gitt at dette har noen betydning for hvordan vi tolker et mandat fra Sikkerhetsrådet. McCoubrey og White skriver imidlertid på s. 35, at

²¹ Trevor Findlay, s. 166-167

²² McCoubrey and White, s. 17

²³ Matlary (2006). Values and Weapons: From Humanitarian Intervention to Regime Change?

mandatet som ble gitt til å bruke væpnet makt i Somalia var ikke av den samme beslutning som ble gitt av Rådet under Golfkrigen. Nivået på mandatet gikk nemlig langt over hva som tradisjonelt blir gitt for fredsoperasjoner. En ny type bruk av makt kombinert med fredsbevarende styrker var nødvendig, skriver de. Dette ble også godkjent av Generalsekretæren i hans rapport, "An Agenda of Peace", og senere stadfestet i Sikkerhetsrådets Meeting 31. januar 1992.²⁴ I rapporten foreslo Generalsekretæren at det skulle opprettes fredsstyrker som skulle brukes i situasjoner hvor avtaler om våpenhvile ikke ble overholdt. Begrensingene til disse styrkene angående bruk av væpnet makt, skulle være hva som til enhver tid var nødvendig for å opprettholde våpenhvile. Deres bruk av makt skulle ikke virke under FN-pakten artikkel 42 og 43 som er designet for å imøtegå angrepshandlinger, heller ikke skulle de være fredsbevarende styrker som har enighet og samarbeid som grunnpilarer. Sikkerhetsrådet ville i stedet skape fleksible styrker som kunne stanse urolighetene.²⁵

Dette var mandatet til FN's første humanitære intervensjon. "An Agenda for Peace" ble skapt etter oppfordring fra Sikkerhetsrådet og det er den som legger til grunn at FN kan bruke våpen for å tvinge gjennom hjelpesendinger i et konfliktområde. Dette skapte begrepet humanitær intervensjon, som er definert som en mellomform mellom en militær aksjon og en humanitær aksjon. Humanitær bistand blir da påtvunget, i strid med vedkommende lands vilje, med hjelp av militære maktmidler.²⁶ Det er første gang i FN's historie at noen fikk bruke våpen til å tvinge gjennom hjelp.

9. desember 1992 startet den multinasjonale operasjonen, "Restore Hope" med USA i spissen.

Resolusjonen inneholder ingen veiledning angående kommandoen og kontrollen av styrkene. Et problem som gjør seg gjeldene vedrørende mandatet, er hvem som fikk autoritet til å fatte avgjørelsen om hva som er nødvendige midler.

²⁴ McCoubrey and White, s. 35

²⁵ McCoubrey and White, s.35-36

²⁶ www.atlanterhavskomiteen.no/publikasjoner/sp/99/3-99.htm, Terje Lund. Rådgiver, Norges Røde Kors

Findlay skriver i sin bok at ansvaret for krigføringen var fullstendig overlatt til USA, noe som er uvanlig i fredsoperasjoner i regi av FN. Det var Colin Powell som utarbeidet oppdraget, senere kalt Weinberger-Powell doktrinen. Denne slo fast at amerikanske styrker kun skulle bruke væpnet makt hvis det forelå en klar og overbevisende hjemmel i ROE. De amerikanske styrkene het "The United Task Force", (UNITAF). Findlay skriver at disse styrkenes ROE, imidlertid gikk lenger enn det som var vanlig for FNs ROE. ROE godkjente ikke bare væpnet makt ved selvforsvar, men også "deadly force", for å forsvare seg selv. Regelverket autoriserte altså bruk av dødelig våpen ikke bare når tropper angrep dem eller når menneskeliv var truet, men også når det var en "clear demonstration of hostile intent – defined as the threat of imminent use of force". Dødelig våpen var også tillatt å bruke for å forsvare forsyninger, transporten av forsyninger og for å forsvare seg mot banditter. Hvis styrkene møtte på ubevæpnede, men likevel fiendtlige grupper, skulle disse møtes med kun middels makt. Dette innebar å gi muntlig advarsel, varselskudd over hodene deres eller annen "reasonable uses of force...which are necessary and proportional to the threat".²⁷

Dette er USAs tolkning av mandatet gitt av Sikkerhetsrådet. ROE inneholder nærmere spesifikasjoner av ordlyden "all necessary means", og i denne konflikten ser vi at bruken av væpnet makt gikk lenger enn det som var vanlig for FNs fredsbevarende styrker.

Etter en helhetlig vurdering av resolusjonen, er ordlyden tilstrekkelig klar og entydig for å ta i bruk væpnet makt.

2.2.5 Resolusjon 814/1993

26. mars 1993 vedtok Rådet en resolusjon som autoriserte den andre FN-operasjonen i Somalia, UNOSOM II. Disse styrkene skulle avløse UNITAF.

Forfatteren Findlay skriver i sin bok at dette mandatet gikk langt utover det som var vanlig for FNs fredsbevarende styrker. Han skriver at: "The second part of the resolution, which did fall under Chapter VII, in addition to demanding greater cooperation from the

²⁷ Trevor Findlay, s. 171-172

Somali factions, mandated the most ambitious military tasks of any UN peace operation ever. The resolution clearly envisaged the use of force beyond self-defence in carrying out these tasks”.²⁸

Jeg har problemer med å lese dette ut fra resolusjonens ordlyd, og går derfor ikke nærmere inn på dette mandatet.

2.2.6 Resolusjon 837/1993

5. juni 1993 angrep styrker, tilsynelatende fra the United Somali Congress (USC), personell fra UNOSOM II, se resolusjonens fortale. Dette skapte sterke reaksjoner i FN og i Sikkerhetsrådet. Dagen etter vedtok Sikkerhetsrådet en resolusjon som uttrykker sterk avstand fra et slikt overlagt angrep, se resolusjonens fortale og paragraf 1 på s. 2. I resolusjonens ellefte avsnitt på s. 2 uttaler Rådet bekymring for FNs soldater og ”consider promptly measures appropriate to the particular circumstances to ensure that persons responsible for attacks and other acts of violence against United Nations forces and personnel are held to account for their actions”.

Regulerer resolusjonen bruk av væpnet makt?

En tolkning av ordlyden tilsier at Sikkerhetsrådet ga et mandat til å ta raske skritt for å stille de skyldige til ansvar. Denne fullmakten er ikke gitt med hjemmel i FN-pakten kapittel VII, slik at dette høyst sannsynlig ikke er et mandat til å bruke noe form for væpnet makt mot de som står ansvarlig for angrepene. Imidlertid er det i resolusjonens operative del paragraf 5 gitt mandat til Generalsekretæren om å ta alle nødvendige skritt mot alle de ansvarlige for det væpnede angrepet. Her uttaler Rådet at Generalsekretæren kan “take all necessary measures against all those responsible for the armed attacks,...including to secure the investigation of their actions and their arrest and detention for prosecution, trial and punishment”. Mandatet inneholder med andre ord straffeprosess. Dette betyr at Generalsekretæren fikk mandat til å straffeforfølge de ansvarlige i krigen.

²⁸ Trevor Findlay, s. 185-186.

I resolusjonens paragraf 8, blir medlemsstatene oppfordret til å bidra med militært støtte som personell, tanks og angrepshelikopter, for å hjelpe UNSOM II til å stå imot væpnede angrep. Her åpner resolusjonen opp for at alle land som er medlem av FN, kan ta del i styrkene i Somalia. Imidlertid sier ikke Sikkerhetsrådet noe om grensene for disse styrkenes bruk av væpnet makt. Et spørsmål som da ikke er løst i resolusjonen, er om det for eksempel kan slippes bomber fra tanks eller fra luften?

Nå var dette en humanitær intervensjon, slik at det overordnede formålet med mandatet var å la hjelpearbeid komme frem til de trengende sivile og sårede. Imidlertid er dette et mandat til å bruke væpnet makt, jfr. ordene ”all necessary means”. FN-soldater hadde dagen før vedtaket av resolusjonen, blitt angrepet av militære grupper. Dette var angrep på styrker som var der i den hensikt å skape fred og sikkerhet. Behovet for selvforsvar var stort.

Resolusjonen er et mandat til å straffeforfølge og å bruke væpnet makt.

2.2.7 Resolusjon 897/1994

4. februar 1994 vedtok Sikkerhetsrådet en resolusjon som viser Rådets bekymring for voksende militante tropper i enkelte deler av Somalia.

I resolusjonens paragraf 3 gir Sikkerhetsrådet UNOSOM II fullmakter til å trappe opp styrkene med 22 000 menn. Samtidig gir Rådet den nødvendige støtte til det nivå av styrkene som må brukes. Paragrafen er gitt med hjemmel i FN-paktens kapittel VII. I resolusjonens paragraf 4, skriver Sikkerhetsrådet om viktigheten av å gi UNOSOM II de nødvendige midler og militært støtte som er krevd for å stå imot væpnede angrep. Sikkerhetsrådet åpnet for en bred støtte til de militære styrkene i landet for at de skulle kunne forsvare seg mot angrep. Retten til selvforsvar ligger fast.²⁹

Spørsmålet er om styrkene kan utøve væpnet makt utover selvforsvarsretten, for eksempel det å bruke væpnet makt mot grupper som ikke angriper dem, men som angriper

²⁹ McCoubrey and White, s. 84-85

andre. Dette sier Sikkerhetsrådet ikke noe om. Resolusjonen nevner ingen ting om grensene for bruk av væpnet makt.

2.2.8 Konklusjon

Vedrørende konflikten i Somalia, ga Sikkerhetsrådet medlemslandene mandat til å bruke væpnet makt. Resolusjonen 794/1992 er et eksempel på det. Imidlertid gir ikke Sikkerhetsrådet noen nærmere anvisning for grensene av bruken av væpnet makt. Det er opp til andre institusjoner og ta seg av. Disse må tolke resolusjonen og ta stilling til grensene.

Det interessante med resolusjonen 837/1993, er at den regulerer bruk av straffeforfølgning. Selv om Rådet etterlater en del praktiske problemer angående prosessen, kan dette være starten på det som etter hvert skulle utvikle de midlertidige domstolene som Rwanda-domstolen og Jugoslavia-domstolen.

2.3 Resolusjonene vedrørende konflikten i Kosovo

2.3.1 Historisk tilnærming

Kosovo er en provins sør i Serbia og består av mange forskjellige befolkningsgrupper, de fleste er albanere. Forholdet mellom folkegruppene har alltid vært spent og Kosovos historie har vært preget av etniske motsetninger og konflikter. Vi kan spore konfliktene helt tilbake til år 1389, da det store slaget på Kosovo Polje fant sted. Her overvant den osmanske hæren den serbiske fyrsten Lazars sine styrker. Den serbiske nasjonen gjenerobret Kosovo i 1912 – det serbiske Jerusalem var fra denne tid under serbisk styre. Etter mange aggressive nasjonalistiske strømninger, fra serbisk hold, toppet det seg da Serbia i 1989 opphevet Kosovos autonomi under ledelsen av kommunisten Slobodan Milosevic. Serbia satte også inn militære styrker for å sikre seg kontrollen over provinsen. Dette gjorde de for å stanse albanske nasjonalister som krevde republikkstatus for provinsen. I løpet av vinteren 1998 oppstod det konflikter mellom Serbias militær- og politistyrker og Kosovo-albanske styrker, fordi fredelige albanske demonstranter var blitt

angrepet. Dette utviklet seg til en krig mellom serbiske spesialstyrker og albanere. 1500 kosovoalbanere ble drept og 400 000 ble drevet på flukt fra sine hjem.

I 1999 ble det forsøkt inngått en fredsavtale som den albanske geriljaen underskrev, men ikke Jugoslavias regjering. Dette førte til at NATO gikk til angrep mot jugoslaviske mål 24. mars 1999.³⁰

Det var NATO som intervenerte Jugoslavia, uten at Sikkerhetsrådet ga mandat til dette. Russland og Kina, som er faste medlemmer av Sikkerhetsrådet,³¹ ville ikke være med på å gi et slikt mandat. Spørsmålet er om Sikkerhetsrådet på noe tidspunkt likevel regulerte bruken av væpnet makt. Hva følger av resolusjonene?

2.3.2 Resolusjon 1160/1998

Den første resolusjonen angående konflikten i Kosovo, ble vedtatt 31. mars 1998, og kom som et resultat av den anspente situasjonen mellom serbere og albanere. Sikkerhetsrådet tok sterk avstand fra at serbisk politi brukte styrker mot sivile og fredelige demonstranter. Rådet ville ha en slutt på all form for terrorisme fra blant annet "The Kosovo Liberation Army" (KLA), se resolusjonens fortale tredje avsnitt.

Sikkerhetsrådet gir FN-paktens kapittel VII anvendelse for å tvinge gjennom tiltak for å skape en politisk løsning gjennom dialog og fredelige forhandlinger, se resolusjonens paragraf 1-3. Som en del av disse tiltakene vedtok Rådet våpenembargo mot Serbia, se paragraf 8.

Utover dette nevner ikke Sikkerhetsrådet noen rammer for bruk av væpnet makt, og det er heller ikke i resolusjonens forarbeider kommet til uttrykk noe form for regulering, se Meeting S/PV 3868 og SC/6496. Det som sies er at resolusjonen er enstemmig vedtatt, det var kun Kina som unngikk å stemme.

³⁰ <http://www.atlanterhavskomiteen.no/publikasjoner/sp/99/3-99.htm>, Aage Borchgrevink. Rådgiver, Den norske Helsingforskomité og http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9319348

³¹ FN-pakten artikkel 23

Kort oppsummert er resolusjonen et bevis på at Sikkerhetsrådet følger gangen i FN-pakten kapittel VII. Partene skal alltid prøve å løse en konflikt med fredelige midler, før mer ekstreme tiltak blir brukt og før de gir mandat til bruk av væpnet makt, se FN-pakten artikkel 39.

2.3.3 Resolusjon 1199/1998

Konfliktene i Kosovo utviklet seg og ble mer omfattende. 23. september 1998 vedtok Sikkerhetsrådet derfor en ny resolusjon.

I fortalen kommer det frem at Jugoslavia-domstolen har funnet ut at situasjonen i Kosovo representerer, etter Tribunalets definisjon, en væpnet konflikt. Resolusjonen stadfester også at serbiske sikkerhetsstyrker og den jugoslaviske hæren bruker utilbørlig og diskriminerende makt mot sivile som har ført til at over 230 000 personer, så langt, er på flukt fra sine hjem. Disse er på flukt over til Albania, Bosnia Herzegovina og andre europeiske land.

FN-pakten VII blir brukt som hjemmel når Sikkerhetsrådet krever umiddelbar stans i fiendtlighetene og krever våpenhvile, se paragraf 1. Fremdeles oppfordrer Sikkerhetsrådet at konflikten må løses med politiske midler gjennom dialog, se resolusjonens paragraf 3-6.

I paragraf 9, oppfordrer Sikkerhetsrådet stater og organisasjoner til å skaffe til veie personell til å fullbyrde ansvaret som det internasjonale samfunnet har. Dette innebærer å drive en effektiv kontroll av at resolusjon 1160/1998 blir overholdt. Bruk av væpnet makt er på dette stadiet ennå ikke regulert.

Resolusjonen inneholder ikke noen form for regulering av bruk av væpnet makt. De fordømmer kun bruken av vold som finner sted mot de sivile i Kosovo. Sikkerhetsrådet ville finne en fredelig løsning på konflikten, uten å gi mandat til medlemsstatene til å bruke væpnet makt.

2.3.4 Resolusjon 1203/1998

I denne resolusjonen godkjente Sikkerhetsrådet en avtale mellom Jugoslavia og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeide i Europa, OSSE, og en avtale mellom

Jugoslavia og NATO. OSSE fikk mandat til opptre som observatør i Kosovo i resolusjon 1160/1998.

Etter avtalen skal OSSE kontrollere at resolusjonene blir overholdt på bakkenivå, mens NATO skal kontrollere overholdelsen ved hjelp av luftstyrker.

Avtalen innebærer blant annet at det ikke skal forgå noen form for bruk av væpnet makt, se paragraf 8. Rådet søker fremdeles etter en fredelig løsning på konflikten.

Resolusjonens operative del er vedtatt med FN-pakten VII som hjemmel.

2.3.5 Resolusjon 1244/1999

I begynnelsen av 1999 utviklet konfliktene seg, og det oppstod flere provokasjoner mellom serbiske militær- og politistyrker og kosovoalbanere. Serberne intensiverte styrkene og førte flere tropper og tanks inn i regionen. Dette førte til at OSSE trakk seg ut av regionen 20. mars 1999, da de ikke lenger kunne fullføre sine oppgaver.³² Det ble gjort flere forsøk på å innføre fredsavtaler mellom partene, og å overtale Milosevic til å overholde kravene som NATO hadde gitt Jugoslavia i januar 1999. Hvis ikke disse ble oppfylt ville NATO "take whatever measures necessary to avert a humanitarian catastrophe". Milosevic nektet å bøye av, og 23. mars 1999 satte NATO i gang "Operatin Allied Force".

Generalsekretæren i NATO, Dr. Javier Solana, uttalte i Press Statement at NATO ville foreta luftoperasjoner mot den føderale republikk Jugoslavia. Han uttalte at: "All efforts to achieve a negotiated, political solution to the Kosovo crisis having failed, no alternative is open but to take military action".

Ordlyden er meget klar på at det vil bli brukt væpnet makt. Det ble også uttrykkelig sagt at angrepet skulle skje med hjelp av luftstyrker. NATO hadde støttet Sikkerhetsrådets resolusjoner og OSSE sine tiltak hele veien, men dessverre uten suksess, se NATOs Press

³² <http://www.nato.int/kfor/kfor/intro.htm>. Official Web Site of the Kosovo Force, Background to the Conflict

Release (1999) 040.³³ Derfor så NATO seg forpliktet til å forhindre den store humanitære katastrofen Jugoslavia var i ferd med å utvikle overfor albanere i Kosovo. Dette er mandatet NATO vedtok om å bruke væpnet makt, før luftoperasjonene ble satt i gang. Det NATO-ledende angrepet er blitt kalt en fredsgjenopprettende operasjon.³⁴

Et spørsmål som gjør seg gjeldende, er om Sikkerhetsrådet gjennom resolusjon 1244/1999 fra 10. juni 1999, ga mandat til medlemsstatene og NATO om å bruke væpnet makt. Regulerte Rådet bruken av væpnet makt?

Resolusjonen ble vedtatt dagen etter fredsavtalen, "The Military-Technical Agreement", mellom NATO og Jugoslavia. I samme forbindelse opplyste generalsekretæren i NATO Sikkerhetsrådet og Generalsekretæren Kofi Annan om omstendighetene rundt fredsavtalen, og oppfordret alle parter i konflikten til å overholde gjeldende Sikkerhetsresolusjoner. Dette ga støtet til resolusjon 1244/1999.³⁵

Resolusjonen ble vedtatt med hjemmel i FN-pakten VII, og starter med at en politisk løsning må finne sted etter syv generelle prinsipper utarbeidet på G-8 møtet mellom utenriksministrene i Petersburg Center 6. mai 1999, se resolusjonens fortale. Ingen av disse prinsippene innebærer bruk av væpnet makt, men innebærer at volden skal stanses, serbiske styrker skal tilbaketrekkes, flyktninger skal få vende hjem og Kosovo skal få tilbake sitt selvstyre. Se resolusjonens anneks 1 s. 5.

I resolusjonens paragraf 7 gir Sikkerhetsrådet medlemsstatene og organisasjoner mandat til å etablere "the international security presence in Kosovo as set out in point 4 of annex 2 with all necessary means to fulfil its responsibilities under paragraph 9 below".

Paragraf 4 i anneks 2 er altså hjemmelen til å opprette internasjonale sikkerhetsstyrker. Navnet på disse styrkene ble KFOR, for Kosovo forces, og ble ledet av

³³ <http://www.atlanterhavskomiteen.no/publikasjoner/sp/99/3-99.htm>, Aage Borchgrevink, Rådgiver, Den norske Helsingforskomitè

³⁴ I samtale med ansatte på Generaladvokatens kontor

³⁵ <http://www.nato.int/kfor/kfor/intro.htm>, Official Web Site of the Kosovo Force, Background to the Conflict.

en samlet kommando under NATO. De første soldatene startet arbeidet i Kosovo 12. juni 1999, som fredsbevarende styrker.³⁶

Innholdet i fullmakten som Sikkerhetsrådet ga KFOR, er som sagt ”with all necessary means” å oppfylle ansvaret som er kommet til uttrykk i paragraf 9.

Spørsmålet er hva Sikkerhetsrådet legger i ordene ”all necessary means”?

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden betyr dette å ta i bruk alle nødvendige midler for å oppfylle ansvaret de har etter resolusjonens paragraf 9. Vil dette innebære og ta i bruk væpnet makt? Se drøftelsen under resolusjon 794/1992 pkt. 2241, vedrørende konflikten i Somalia om hva som ligger i nødvendighetskravet i pkt. 2241, og hva forfatterne Findlay, McCoubrey og White mener om innholdet i ordlyden.

For å forstå hvor grensene for hva som er nødvendig går, bør vi lese ordlyden i sammenheng med målene i paragraf 9, som det er henvist til i paragraf 7.

Paragraf 9a gir mandat til å avskaffe fiendelighetene og å skape eller tvinge gjennom en våpenhvile. Hva er nødvendige midler for å gjennomføre dette mandatet? Styrkene trenger nødvendigvis ikke å bruke væpnet makt for å gjennomføre disse tiltakene. Imidlertid kan det være nødvendig å ha våpen tilgjengelig for å kunne forsvare seg selv eller andre, hvis konfliktene tilspisser seg. I soldatkortet gitt til den enkelte KFOR-soldat, står det i § 11 at de kan bruke ”nødvendig makt, inkludert ildåpning” mot enhver person som er i ferd med å foreta en handling som kan føre til et dødelig utfall, og det er ingen andre måter dette kan forhindres på.³⁷ Vi ser at soldatkortet har tatt opp i seg resolusjonens vilkår om at bruken av væpnet makt må være nødvendig. Videre må bruken av væpnet makt ha et nødvendig formål, nemlig det å forhindre et dødelig utfall.

I paragraf 9b får sikkerhetsstyrkene i oppgave å demilitarisere KLA og andre militære grupper. Var det nødvendig å bruke væpnet makt for å gjennomføre disse oppdragene? Det kan i slike tilfeller være helt nødvendig å ha våpen tilgjengelig for å kunne forsvare seg selv og andre, i og med at de ulike militære gruppene selv var i

³⁶ <http://www.nato.int/kfor/kfor/intro.htm> , Official Web Site of the Kosovo Force, Background to the Conflict

³⁷ SoldatkortTMBN/KFOR 290999, § 11 (se vedlegg)

besittelse av våpen. Soldatkortet § 11 vil gjelde også i disse tilfellene. Soldatkortet har også en bestemmelse om selvforsvar. I soldatskortet § 2 står det at ”du har rett til å bruke makt (inkludert bruk av godkjente våpen) i selvforsvar”. § 3 begrenser retten til å ikke bruke mer makt enn det som er nødvendig for å forsvare seg selv. Bruken av væpnet makt vil derfor være begrenset etter hva som til enhver tid er nødvendig.

Paragraf 9c-h innebærer å skape sikkerhet rundt hjemsendelsen av alle som var på flukt fra hjemmene sine. ”Freedom of movement” het operasjonene som ledet personer fra sted til sted på en trygg måte.³⁸ I praksis foregikk dette ved at KFOR to ganger i uken organiserte en eskorte mellom de ulike bosetningene. Dagen før måtte de som skulle fraktes, melde fra til styrkene. Eskorten foregikk ved at styrkene beskyttet bilene deres ved å kjøre bak og foran de gjennom de urolige områdene. Det var et såpass anspent forhold mellom befolkningsgruppene og mange var i besittelse av våpen, slik at farene for sammenstøt var til stede hele tiden. Mange ble beskutt og det var også barn som stod i gatene og kastet stein på personer og biler som prøvde å komme seg hjem.³⁹ I disse situasjonene gjaldt soldatkortet i sin fulle bredde.

I resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4011, uttaler Russland i første avsnitt på side 7, at en løsning etter et FN-mandat er den eneste legale måten å løse problemene i Kosovo på, og at den militære aksjonen som ble foretatt av NATO var ulovlig. Russland uttaler videre at ”the draft resolution’s to Chapter VII of the United Nations Charter relates exclusively to ensuring the safety and the security of international personnel and compliance with the draft resolution. It does not even hint at the possibility of any use of force beyond the limits of the tasks clearly set out by the Security Council”, se S/PV 4011 s.7. Russland mener dermed at bruk av væpnet makt ikke er lov etter denne resolusjonen. Russland vil i stedet at det skal jobbes for sikkerhet og trygghet for personene i området uten bruk av væpnet makt. Russland stemte imidlertid for resolusjonen, vetoretten ble ikke brukt.

³⁸ Resolusjon 1244/1999 paragraf 9c-h

³⁹ Samtale med Vognkommandør på pansret ambulanse, sisu, Fenrik Kjensberg som tok del i disse operasjonene

Kina mente også at NATO brøt FN-pakten og internasjonale normer, og med det underminerte Sikkerhetsrådets autoritet da de intervenerte Jugoslavia, se S/PV 4011 s. 8. Kina uttaler at mange land har interne problemer slik som Jugoslavia har hatt, men at etniske problemer ikke skal være en unnskyldning for at andre stater på dette grunnlag kan intervenere og bruke væpnet makt. Kina ville ikke blokkere resolusjonen fordi den ble vedtatt med hjemmel i FN-pakten VII. Videre hadde NATO på dette tidspunkt stoppet angrepene og Jugoslavia hadde godtatt fredsplanen. Imidlertid avstod Kina fra å stemme.

Slovenia uttrykker at: "The resolution provides for credible military force and authorizes it to use all necessary means to fulfil its mandate". Videre sier talsmannen at dette er en forutsetning for styrkene for å skape en trygg og sikker hjemsending av flyktninger. Slovenia sier også at resolusjonen er en klar, presis og tilstrekkelig fleksibel hjemmel for de nye sikkerhetsstyrkene, se S/PV 4011 s.10. Slovenia går ikke nærmere inn på hva som ligger i det at alle nødvendige midler kan brukes, men hevder likevel at resolusjonen er klar. Når de mener at resolusjonen er fleksibel, kan det være et argument for at det åpnes for bruk av væpnet makt, men altså kun i situasjoner hvor det anses nødvendig.

Nederland beskriver hensynene bak reglene om bruk av væpnet makt, se S/PV 4011 s.12. Her uttales det at FN-pakten viser mer respekt for staters suverenitet enn for menneskerettigheter, men at verden nå er vitne til at denne balansen er i ferd med og endres. Verden er i ferd med å gjøre opprettholdelsen av menneskerettighetene mer obligatorisk og hensynet til staters suverenitet mindre absolutt. Det er nå en akseptert generell internasjonal regel at ingen stater har rett til å terrorisere egne innbyggere, og verden er mindre villige til å stå på sidelinjen å se på. Det er derfor NATO tok affære 25. mars 1999 for å stoppe bruddene på menneskerettighetene i Kosovo.

Vi har i denne konflikten to motstridende hensyn. Menneskerettighetene på den ene siden og staters suverenitet på den andre. Hvilket hensyn som skal veie tyngst, vil være avgjørende for når Rådet vil gi mandat til å bruke væpnet makt. Hvis alle skal respektere staters fulle suverenitet, kan ikke andre stater blande seg inn selv om myndighetene terroriserer egne innbyggere. I tilfellet i Kosovo måtte resten av verden kun observere at

Slobodan og Jugoslavia fordrev 400 000 mennesker fra sine hjem og ta livet av uskyldige sivile.

Canada har også kommet med uttalelser, se S/PV 4011 s.13. Talsmannen sier at Sikkerhetsrådets respons i denne resolusjonen har en menneskelig dimensjon for internasjonal fred og sikkerhet. Kosovo er et bevis på at humanitet og menneskerettigheter ikke bare er et nasjonalt spørsmål, men sperrer seg over landegrensene til andre regioner. Derfor foreslår Canada at menneskerettighetene kan og bør få ny vekt i Sikkerhetsrådets definisjon på sikkerhet, og være med på å avgjøre når Sikkerhetsrådet tar affære. De sier seg også enige med Nederland når det gjelder spenningen mellom suverenitet på den ene siden og kampen for fred og sikkerhet på den andre siden, og mener at disse ulike hensynene må bli mer forsonlige når interne konflikter bli internasjonalisert.

Ut i fra disse betraktningene ser vi at det er ulikt syn på hva denne resolusjonen gir mandat til når det gjelder spørsmålet om bruk av væpnet makt. Ordlyden, deler av forarbeidene og hensynet til menneskerettighetene taler for at KFOR fikk hjemmel til å bruke væpnet makt når dette var nødvendig. Russland og Kina er ikke enig i dette, noe som kommer klart frem av forarbeidene. Nå er det slik at disse landene ikke er medlemmer av NATO, slik at de legitimerer ikke NATOs mandat til bruk av væpnet makt. De har en oppfatning om at det kun er Sikkerhetsrådet som har den fulle og hele autoritet til å fatte vedtak om denne typen krigføring, jfr. FN-pakten artikkel 42. Russland og Kina mener derfor at NATO brøt folkeretten når de bombet Jugoslavia. Imidlertid er denne resolusjonen et mandat til KFOR-styrkene og ikke til NATO. Russland mener at resolusjonen ikke gir mandat til å bruke væpnet makt, men stemte likevel på den, Kina stemte ikke i det hele tatt, men brukte heller ikke vetoretten sin.⁴⁰

Etter en helhetlig vurdering av resolusjonen gir den mandat til bruk av væpnet makt. Grensene for bruken er avgrenset til det som til enhver tid er nødvendig. Hva som er nødvendig vil være opp til de militære lederne å avgjøre.

⁴⁰ Se FN-pakten artikkel 27.

2.3.6 Konklusjon

Sikkerhetsrådet ga ikke mandat til å gå til væpnet aksjon mot Jugoslavia 24. mars 1999. Dette var en NATO-operasjon, ledet av medlemsstatene i NATO og er blitt kalt en fredsopprettende operasjon for å stanse overgrepene mot Kosovoalbanere. Grunnen til at Sikkerhetsrådet ikke ga mandat til selv å stanse dette, var fordi Kina som fast medlem av Sikkerhetsrådet, ikke var enig i avgjørelsen. De ville da brukt vetoretten sin.

NATO avsluttet sine kamphandlinger 10. juni 1999,⁴¹ og det var da viktig at Sikkerhetsrådet kom på banen for å opprette sikkerhetsstyrker for å skape fred. Dette var fredsbevarende styrker. Disse fikk mandat til å bruke væpnet makt.

FN og Sikkerhetsrådet har blitt kritisert som handlingslammet angående konflikten i Kosovo. Hvorfor klarte ikke Sikkerhetsrådet å stanse overgrepene mot Kosovoalbanerne, hvorfor satt de bare på gjerdet og så på at dette kunne skje, og at det til slutt var NATO som måtte ta affære? Det at NATO gikk til militært angrep uten mandat fra Sikkerhetsrådet, er også blitt sett på som en måte å undergrave Sikkerhetsrådet eksklusive rett til å bestemme om væpnet makt skal brukes. Sikkerhetsrådet ble handlingslammet på grunn av indre stridigheter, vetoretten til Kina og ble vel egentlig fanget av sitt eget system. NATOs angrep ble sett på som viktig og nødvendig og fikk dermed bred støtte av verdenssamfunnet. I statsvitenskaplige termer fikk krigen en bred legitimitet, fordi intervensjonen ble sett på som suksessfull. Dette kan være med å bøte på manglende legalitet, hvis noen stater mener at NATOs intervensjon var et folkerettsbrudd.

Et annet spørsmål som kan stilles i denne sammenheng er om FN-pakten bør forandres slik at den samsvarer bedre med opinionen i verdenssamfunnet. Verdenssamfunnet er ikke lenger interessert i å være passive vitner til at sivile blir terrorisert av egne myndigheter eller militære grupper. FN-pakten bør kanskje derfor åpne for mer bruk av militærmakt når menneskerettighetene blir brutt.

⁴¹ http://odin.dep.no/fd/norsk/dok/andre_dok/veiledninger/010011-120020/dok-bn.html.

Forsvarsdepartementet, KFOR (5)-Norges rolle som ledelsesnasjon.

2.4 Resolusjonene vedrørende konflikten i Afghanistan

2.4.1 Historisk tilnærming

Etter terrorangrepet i USA 11. september 2001 ble det fort kjent at det var al Qaeda med lederen, Osama bin Laden, som stod bak. Afghanistan ble sett på som ansvarlige fordi de i flere år har tolerert at al Qaeda har operert i landet.

7. oktober 2001 gikk derfor USA til militært angrep på Afghanistan. Taliban-regimet ble fordrevet og Afghanistan fikk ny regjering 22. desember 2001 som ble ledet av Hamid Karzai.⁴²

Det er omstridt om USA hadde mandat til å gå til militært angrep mot Afghanistan. Sikkert er det at USA ikke gikk til Sikkerhetsrådet før angrepet for å be om et mandat. Imidlertid vedtok NATO allerede 12. september 2001 at angrepet 11. september var et angrep mot alle de 19 medlemslandene, jfr. NATO-pakten – 4. april 1949 artikkel 5. Derfor så USA seg folkerettslig berettiget til selvforsvar for å unngå ytterligere angrep fra terrorister. Etter dagens gjeldende folkerett er det utvilsomt at retten til preventivt selvforsvar er meget begrenset og innebærer strenge vilkår. Om USA holdt seg innenfor disse vilkårene vil være en omfattende drøftelse og vil sprengte rammene for denne oppgaven.⁴³

Hvis vi forutsetter at USA ikke hadde folkerettslig adgang til bruk av preventivt selvforsvar, hadde Sikkerhetsrådet i alle tilfelle folkerettslig adgang til å bestemme at USA kunne bruke væpnet makt rettet mot Afghanistan, jfr. FN-pakten artikkel 42, jfr. artikkel 39.

⁴² Eskeland Ståle (2003) Festskrift til Thomas Mathisen 2003 s.222. 11. september, angrepet på Afghanistan og folkeretten.

⁴³ Eskeland Ståle (2003) Festskrift til Thomas Mathisen 2003 s.222. 11. september, angrepet på Afghanistan og folkeretten. Se også Matlarys innlegg i Aftenposten 27. oktober 2005. "Eskelands syn endrer ikke fakta"

Det som blir utgangspunktet og spørsmålet i den videre drøftelsen, er hva som ble vedtatt av Sikkerhetsrådet angående bruken av væpnet makt i Afghanistan, før og etter angrepet fra USA. Hva følger av resolusjonene?

2.4.2 Resolusjon 1368/2001

Forut for USAs angrep mot Afghanistan vedtok Sikkerhetsrådet to resolusjoner. Den første, 1368/2001, kom 12. september 2001, og inneholder en fordømmelse av terrorangrepene mot USA, og stadfester at dette er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, se resolusjonens fortale og paragraf 1. Rådet oppfordrer medlemsstatene og det internasjonale samfunnet til å samarbeide for å straffe gjerningsmennene, samt å skape konvensjoner og regler for å bekjempe nye terrorangrep, se paragraf 4.

Spørsmålet er om denne resolusjonen er et mandat til USA eller medlemsstatene om rett til å bruke væpnet makt i Afghanistan.

I resolusjonens fortale tredje avsnitt, skriver Sikkerhetsrådet som følger: "The Security Council, recognizing the inherent right to individual or collective self-defence in accordance with the Charter".

Regulerer dette bruk av væpnet makt?

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden betyr dette at Sikkerhetsrådet legger til grunn at alle stater har en iboende rettighet til individuell eller kollektiv selvforsvar, men at utøvelsen av selvforsvarsretten må skje innenfor de rammer som følger av FN-pakten. Det Sikkerhetsrådet sier her, er ikke noe mer enn det som kommer til uttrykk i FN-pakten artikkel 51, hvor selvforsvarsretten kommer til uttrykk. Imidlertid skal rammene i pakten følges. Formuleringen kan også virke meget generell, da den står i resolusjonens fortale og ikke i den operative delen. Dessuten er det ikke vist til FN-paktens kapittel VII som er hjemmelen til Sikkerhetsrådet for å regulere bruk av væpnet makt. Videre står det ikke uttrykkelig i resolusjonen at væpnet makt kan brukes. Bruk av væpnet makt er en så viktig beslutning og et unntak fra hovedregelen om at internasjonale konflikter skal løses med

fredelige midler, at dette må komme klart av ordlyden.⁴⁴ Det er også av relevans at resolusjonen ble vedtatt dagen etter angrepet, og ingen var på det tidspunktet sikre på hvem som stod bak angrepet på USA. Det har formodningen mot seg at Sikkerhetsrådet ga USA fullmakt til å bruke væpnet makt mot Afghanistan, eller hvilket som helst annet land, når de ikke visste hvem angriperen var.

I resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4370 og Press Release SC/7143, står det at dette er en enstemmig vedtatt resolusjon om å ta alle nødvendige skritt for å reagere på terrorismen som skjedde mot USA dagen forut. USA, som er den siste taleren i forhandlingene, sier at "they will look to all those who stand for peace, justice and security in the world to stand together with the United States to win the war against terrorism. We will make no distinction between the terrorist who committed these acts and those who harbour them. We will bring those responsible to account". Her uttrykker USA at de vil bruke makt mot land som huser terrorister. Styrkene som USA opprettet, heter "Enduring Freedom" og har som formål å spore opp terrorister. Etter stemmegivningen stemte samtlige land for resolusjonen, slik at dette er et mandat alle medlemmene av Sikkerhetsrådet godtok.

Imidlertid går ikke resolusjonen nærmere inn på temaet om bruk av væpnet makt. Etter en helhetlig tolkning av resolusjonen, og etter det tungtveiende argumentet om at bruk av væpnet makt er et vidtgående inngrep som bør ha en klar hjemmel, regulerer den ikke USAs eller medlemsstatenes bruk av væpnet makt i Afghanistan.

2.4.3 Resolusjon 1373/2001

Resolusjon 1373/2001 fra 28. september 2001 er rettet mot medlemslandenes forpliktelser til å bekjempe terrorisme. Dette er i hovedsak tiltak som går ut på å skape ny

⁴⁴ <http://ejil.org/forumJWTC/index.html>, The European Journal of International Law. Eskeland Ståle (2003)

Festskrift til Thomas Mathisen 2003 s.222. 11. september, angrepet på Afghanistan og folkeretten

lovgivning slik at statene kan straffeforfølge de ansvarlige, samarbeide under etterforskning, samt å forby finansiering av terrorisme.

Denne resolusjonen har også tatt inn den grunnleggende retten til selvforsvar og viser samtidig tilbake til 1368/2001, se resolusjonens fortale.

Regulerer Rådet bruk av væpnet makt i denne resolusjonen?

Resolusjonens operative del er vedtatt med hjemmel i FN-paktens kapittel VII. Dette kan forklares med at Sikkerhetsrådet har et ønske om å binde medlemsstatene folkerettslig til å ta opp kampen mot terrorisme. Mandatet til å bruke selvforsvarsretten, er imidlertid kun nevnt i resolusjonens fortale. Ordlyden er like generell som den tidligere resolusjon 1368/2001, og den nevner ikke uttrykkelig i ordlyden at væpnet makt kan brukes.

På den annen side hadde det på dette tidspunktet gått 17 dager etter angrepet på USA, og det var trolig allerede da klart at det var bin Laden som stod bak angrepet og Afghanistan som huset terrornettverket. Uansett hører det ikke til Sikkerhetsrådets funksjon å godkjenne retten til selvforsvar, og hvis de i så fall skulle gjøre det, må det komme klart av ordlyden.⁴⁵

Resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4385 og Press Release SC/7158, sier at dette er en enstemmig vedtatt resolusjon om å bekjempe terrorisme og beskriver ulike tiltak om hvordan dette kan gjøres. Ingen av tiltakene innebærer et mandat til bruk av væpnet makt utover det FN-pakten regulerer.

Resolusjonene regulerer ikke bruk av væpnet makt.

2.4.4 Resolusjon 1378/2001

I resolusjon 1378/2001 fra 14. november ser vi at Sikkerhetsrådet fordømmer Taliban for å ha tillatt Al-Qaida å bruke Afghansk territorium som base for terroristgrupper. Dette slås fast i resolusjonens fortale fjerde avsnitt. I tredje avsnitt i

⁴⁵ Ulfstein Geir. Terror og folkerett, Lov og Rett 2002, s. 67

fortalen skriver Rådet: ”The Security Council, Supporting international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations”.

Spørsmålet er om dette er Rådets regulering av bruk av væpnet makt i Afghanistan? En naturlig språklig forståelse av ordet ”root out terrorism”, vil være å utrydde all terrorisme. Dette er et meget sterkt uttrykk, og vil innebære mer enn for eksempel det å bare bekjempe terrorisme. Sikkerhetsrådet kommer ikke nærmere inn på hva de legger i begrepet ”å utrydde”, verken lovlige metoder eller begrensinger for hvordan dette skal gjøres. Imidlertid sier Rådet at tiltakene må samsvare med FN-pakten, noe som må bety at de foreliggende regler om krigføring skal følges. Resolusjonen gir altså uttrykk for at Sikkerhetsrådet støtter internasjonale tiltak for å utrydde terrorisme.

Bruken av væpnet makt kan sees på som et internasjonalt tiltak. USAs angrep på Afghanistan er i og for seg et tiltak for å utrydde terrorisme, men om det kan oppfattes som et tiltak gjort i regi av det internasjonale samfunnet og etter mandat fra Sikkerhetsrådet, er noe usikkert. Det skal sies at USA fikk bred støtte fra andre land, deriblant Norge, for å hevde sin selvforsvarsrett. Norge har per i dag (november 2005) 350 soldater i Afghanistan, og flere andre land bistår med styrker. Imidlertid er det stor forskjell på å ”støtte” et slik tiltak enn det er å autorisere. Resolusjonen er ikke vedtatt under FN-paktens kapittel VII og formuleringen er meget generell samtidig som den er skrevet i resolusjonens fortale og ikke i den operative delen. Det er fremdeles Sikkerhetsrådet som skal bestemme om væpnet makt skal inkluderes i et slikt mandat, og hvis Sikkerhetsrådet skulle gi mandat til å bruke væpnet makt, ville nok dette kommet tydeligere frem i ordlyden. Det kan hevdes at det å støtte utryddelsen av terrorisme kun er et generelt mål for FN og Sikkerhetsrådet.

Etter en helhetlig vurdering av dette mandatet regulerer den ikke bruk av væpnet makt.

2.4.5 Resolusjon 1386/2001

I resolusjon 1386/2001 forlot Sikkerhetsrådet temaet terror, og satte fokuset på de nye planene for Afghanistan.

I resolusjonens paragraf 1 autoriserer Sikkerhetsrådet Afghanistans nye sikkerhetsstyrker. Det skulle utvikles militære styrker for å assistere ”The Afghan Interim

Authority” i jobben med å skape et trygt Afghanistan. Dette kom som følge av oppfordring fra Storbritannia og Nord-Irland, som i et brev til Generalsekretæren 19. desember 2001, inviterte til å ta ledelsen av organiseringen og kommandoen for en International Security Assistance Force (ISAF), se resolusjonens fortale åttende avsnitt.

Spørsmålet er hva slags mandat disse styrkene fikk til å bruke væpnet makt.

I resolusjonens paragraf 3 gir Sikkerhetsrådet ISAF autoritet til å ”take all necessary measures to fulfil its mandate”.

Hva legger Sikkerhetsrådet i dette begrepet? Ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden forstår vi at sikkerhetsstyrkene kan ta i bruk alle nødvendige skritt for å oppfylle mandatet. Se drøftelsen under resolusjon 794/1992, pkt 1244, vedrørende konflikten i Somalia om hva som ligger i nødvendighetskravet.

Verken i resolusjonen selv eller i forarbeidene går Sikkerhetsrådet nærmere inn på hva de legger i dette begrepet. I forarbeidene, Press Release SC/7248, i andre avsnitt, bruker de den samme ordlyden som i resolusjonen, men heller ikke her blir det nærmere beskrevet hva de legger i ordene. Imidlertid skriver de at medlemsstatene skal bidra med personell, utstyr og andre ressurser til styrkene, og at medlemsstatene skal autorisere styrkenes bruk av alle nødvendig tiltak for å fullføre mandatet gitt av Sikkerhetsrådet.

Forfatterne McCoubrey og White skriver at uttrykket ”necessary measures” har i de senere årene blitt brukt av Sikkerhetsrådet når de vil autorisere militære operasjoner.⁴⁶ Militære operasjoner vil innebære bruk av væpnet makt.

Etter en helhetlig vurdering av resolusjonen er den et mandat til ISAFs eksistens og en oppfordring til samarbeid mellom Afghanistans styrker, sikkerhetsstyrkene og medlemsstatene for å sikre fred og sikkerhet i landet. Bruken av væpnet makt er regulert etter hva som til enhver tid er nødvendig.

⁴⁶ McCoubrey and White, s. 63

2.4.6 Resolusjon 1444/2002

Resolusjonen fra 27. november 2002 legger til grunn at situasjonen i Afghanistan fremdeles er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, se resolusjonens fortale. Rådet viderefører målet med å utrydde all terrorisme.

Ordlyden som blir brukt er: "The Security Council Supporting international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations", se resolusjonens tredje avsnitt. Da denne ordlyden er tilsvarende som de tidligere resolusjonene fra 2001, gir den derfor ikke nye holdepunkter i vurderingen av om Sikkerhetsrådet regulerer bruken av væpnet makt.

Det som er nytt i denne resolusjonen er at den minner om at ansvaret for å sikre lov og orden i Afghanistan, må ligge på afghanerne selv. Derfor ønsker Sikkerhetsrådet å gi sin fulle autoritet til en ny "multi-ethnic army and police forces", se resolusjonens fortale, fjerde avsnitt.

I resolusjonens operative del er FN-pakten VII brukt som hjemmel. I paragraf 2 gir Sikkerhetsrådet medlemslandene som deltar i sikkerhetstyrkene autoritet til å ta "all necessary measures" til å fullføre mandatet som er gitt ISAF. Dette er den samme ordlyden som i tidligere resolusjon 1386/2001 og vil derfor ha det samme innholdet. Resolusjonens forarbeider, Press Release SC/7580, kommer heller ikke det nærmere inn på hva Rådet legger i ordlyden.

Bruken av væpnet makt er også i denne resolusjonen regulert etter hva som til enhver tid er nødvendig.

2.4.7 Resolusjonene fra år 2003 til 2004

Resolusjonene 1510/2003 og 1563/2004 viderefører Sikkerhetsrådet støtte til internasjonale tiltak for å utrydde terrorisme, men tiltakene må fremdeles holde seg innenfor rammene av FN-pakten. Begge gjeninnfører tidligere resolusjonene 1386/2001 og 1444/2002. Fremdeles er situasjonen en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, se resolusjonenes fortaler.

I begge resolusjonenes operative del, gir de ISAFs autoritet til å ”take all necessary measures” for å fullføre mandatene gitt av Rådet. Medlemsstatene blir oppfordret, og får autoritet til å ta del i ISAF-styrkene. Det er disse styrkene Norge er en del av.⁴⁷

I resolusjonen 1536/2004 er det i fortalen lagt vekt på den demokratiske utviklingen i Afghanistan, samt å minne om viktigheten og opprettholdelsen av de avtaler landet er en del av. I resolusjonens operative del får ISAF fornyet mandat til å fortsette arbeidet og tilstedeværelse nå også utenfor hovedstaden Kabul.

Rådet uttaler også at de ”calls upon troop contributors to provide the necessary resources to ensure the full implementation of the mandate of ISAF”. Sikkerhetsrådet gir her mandat til tropper om å delta i gjennomføringen av ISAFs mål. Det er ikke nærmere beskrevet hvordan dette skal gjøres, og bruken av væpnet makt er ikke uttrykkelig nevnt.

2.4.8 Konklusjon

Det som stort sett følger av resolusjonene vedrørende konflikten i Afghanistan, er at Sikkerhetsrådet gir mandat til ulike tropper og styrker for at de skal få virke i landet. Bruken av væpnet makt er ikke uttrykkelig nevnt i ordlyden. Imidlertid gir Rådet mandat til styrkene å bruke nødvendig makt. Nødvendigheten av å bruke væpnet makt vil variere etter som i hvilken situasjon styrkene befinner seg i, og det kan tenkes at andre enn Sikkerhetsrådet er bedre egnet til å detaljstyre operasjonene. Hva som er nødvendig makt overlater Rådet til andre organer å finne ut av. Dette er trolig overlatt til de øverste militære lederne som operer i landet. Lederne utarbeider spesielle regelverk for de ulike operasjonene, i form av ROE. Disse må samsvare med mandatet gitt av Rådet.

⁴⁷ Aftenposten, torsdag 10. november 2005

2.5 Resolusjonene vedrørende konflikten i Irak

2.5.1 Historisk tilnærming

Vi må gå helt tilbake til Golf-krigen mellom Irak og Kuwait i 1990 for å se sammenhengen mellom og utviklingen av resolusjonene.

Det startet med at Irak invaderte Kuwait 2. august 1990. Sikkerhetsrådet krevde at Irak umiddelbart skulle trekke seg ut av Kuwait. Irak nektet å etterleve kravet og til slutt i resolusjonen 678/1990, vedtok Sikkerhetsrådet at Irak ikke hadde overholdt tidligere relevante resolusjoner. Medlemsstatene fikk da mandat til å "use all necessary means", altså å bruke alle nødvendige midler, for å tvinge Irak ut av Kuwait, og for å gjenopprette internasjonal fred og sikkerhet. Denne resolusjonen, sammenholdt med FN-pakten artikkel 51 om retten til individuelt og kollektivt selvforsvar, ble sett på som hjemmelen for å gå til væpnet makt mot Irak.⁴⁸ 17. januar 1991 startet krigen som frigjorde Kuwait.

Etter terrorangrepet mot USA 11. september 2001, ble krigen mot terror trappet opp. I Irak var situasjonen rundt våpenproblematikken meget anspent samtidig som redselen for terrorisme økte. Irak har imidlertid lenge vært i søkelyset grunnet mistanke om oppbevaring av masseødeleggelsesvåpen. Saddams Hussein satt i 2001 fremdeles ved makten med Baath-regimet som det ledende politiske partiet og sivilbefolkningen ble stadig utsatt for terror av egne myndigheter.

USA og Storbritannia angrep Iraks hovedstad, Bagdad, natten 19. mars 2003. Saddam Hussein og hans Baat-regime ble avskaffet og okkupasjonsmaktene mente at folket nå var frigjort fra et diktatur. Veien til et levedyktig demokrati er imidlertid lang og skulle vise seg å bli hard, og Irak har per dags dato (november 2005) opplevd uttalige mange terrorangrep. Terroristene kjemper i mot en ny regjering og en ny grunnlov. Okkupasjonsmaktene har derfor måtte bli i landet for å beskytte sivilbefolkningen og den nye regjeringen.

⁴⁸ McCoubrey and White, s. 17

Selv om FN og Sikkerhetsrådet ikke ga mandat til å bruke væpnet makt, var krigen et faktum. Det var derfor viktig at Sikkerhetsrådet kom på banen for å vedta resolusjoner for hvordan den videre okkupasjonen skulle utføres.

Spørsmålet er om Sikkerhetsrådet regulerer bruken av væpnet makt i Irak. Hva følger av resolusjonene?

2.5.2 Resolusjon 1483/2003

Resolusjonen 1483/2003 fra 22. mai 2003 stadfester at situasjonen i Irak er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, se resolusjonens fortale. Videre er resolusjonen et mandat fra Sikkerhetsrådet om hvem som skal være okkupasjonsmaktene i Irak, til landet kan bli overlatt til seg selv.

I resolusjonens tredje avsnitt på s. 2, legges det til grunn at det er USA, Storbritannia og Nord-Irland som er okkupasjonsmaktene i Irak, ("The Authority"). Det er de som har autoritet, ansvar og forpliktelser under internasjonal rett til å regulere situasjonen i Irak. Neste avsnitt stadfester at andre stater som ikke er en del av okkupasjonsmaktene, skal virke under og jobbe for okkupasjonsmaktene. Dermed gir FN USA, Storbritannia og Nord-Irland hovedansvaret for sikkerheten, økonomien og politikken, til Irak er stabilisert.

Resolusjonen viser en slags spenning mellom FN's ettergivenhet og opposisjon mot USA og Storbritannia. Sikkerhetsrådet deler her ansvaret og autoritet mellom okkupasjonsstyrkene og FN. Imidlertid appellerer Rådet til medlemsstatene og til organisasjoner om deltakelse for å hjelpe det irakiske folket for å bygge opp landet deres igjen.

Spørsmålet er hva slags mandat Sikkerhetsrådet har gitt disse styrkene vedrørende bruk av væpnet makt.

Bruken av væpnet makt er ikke uttrykkelig nevnt i resolusjonens ordlyd. Imidlertid blir det lagt til grunn at internasjonal rett må følges og at Genève-konvensjonene og Haag-konvensjonene er inkludert i dette regelverket, se resolusjonens paragraf 5. "The Charter of the United Nations Calls upon all concerned to comply fully with their obligations under international law including in particular the Geneva Convention of 1949 and the Hague

Regulations of 1907". Dette er regelverket som regulerer krigføring, og vil derfor også sette rammene for bruk av væpnet makt i et okkupert land. Paragrafen er vedtatt med hjemmel i FN-paktens kapittel VII, og er også en del av resolusjonens operative del. Dette taler for at Sikkerhetsrådet gir disse konvensjonene relevans og er regler som okkupasjonsmaktene må følge.

Denne sterke oppfordringen til å følge internasjonal rett under okkupasjonen, skal antageligvis gjelde uavhengig av om staten er en del av okkupasjonsmaktene eller om de er stater som kun samarbeider med dem. Et problem som kan gjøre seg gjeldene er hvor strengt ansvar det skal pålegges stater som ikke er en del av okkupasjonsmaktene hvis internasjonale regler om bruk av væpnet makt blir brutt. Det kan være at ansvaret blir begrenset i lys av at de opererer under USA og UK, og ikke ser på seg selv som en okkuperende makt. Det er kun Polen som eksplisitt har identifisert seg selv som okkuperende stat og frivillig sagt seg selv fullstendig ansvarlig for lovene som skal gjelde ved okkupasjon.⁴⁹ Svaret på om det foreligger en ansvarsfordeling, kommer ikke frem av resolusjonen. Imidlertid taler reelle hensyn for at alle stater som opererer i Irak er fullt ansvarlig etter krigens rett, det være seg Genève-konvensjonene, Haag-konvensjonene og menneskerettighetene. Når et land er okkupert med den hensikt å frigjøre et folk fra deres eget politiske system, er det særdeles viktig at internasjonale regler om krigføring blir fulgt. Målet er å opparbeide tillitt. En overbevisning om at okkupasjonen har gode hensikter og ønsket om å gjøre det bedre for befolkningen, står sentralt. Derfor bør okkupasjonsmaktene, samt stater som virker under disse, gjøre sitt ytterste for at internasjonale regler blir fulgt.

Resolusjonen er et eksempel på at Sikkerhetsrådet henviser til konvensjoner organisasjonen selv ikke har ratifisert. Det er kun stater som kan ratifisere konvensjoner av denne art, slik at FN som organisasjon, ikke kan ta del i dette regelverket.⁵⁰ Ved å oppfordre okkupasjonsmaktene til å respektere og anvende krigens

⁴⁹ David J. Scheffer. Professor of Law, Georgetown University. The American Society of International Law, October, 2003

⁵⁰ FN-pakten artikkel 3

regler, er dette et tegn på at FN ser på regelverket som underliggende rett som de selv vil følge.

Resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4761, inneholder uttaleleser fra hvert av Sikkerhetsrådets medlemmer. Alle er enige om at resolusjonen er viktig for arbeidet for freden i Irak. Bruk av væpnet makt er imidlertid ikke nevnt i noen av landenes uttalelser, slik at det ikke er mye å trekke ut av disse, utover det som står i resolusjonen.

Generalsekretæren Kofi Annans kommentar til resolusjonen, er at det bør være enighet om at Sikkerhetsrådet er et uunnværlig fundament for en effektiv opprettholdelse av internasjonal fred og sikkerhet. Han stadfester at resolusjonen viser hvem som er de okkuperende maktene, og det omfattende ansvaret som følger av dette.⁵¹ I neste kommentar argumenterer Annan for at resolusjonen ikke er Sikkerhetsrådets legitimering av invasjonen eller bruken av væpnet makt som har funnet sted. Resolusjonen er heller et kompromiss mellom statene for å få Irak på bena igjen. Han påpeker at resolusjonen er fremtidsrettet og den legger grunnlaget for videre fredsarbeid.⁵²

Resolusjonen regulerer ikke bruken av væpnet makt utover det som allerede er lagt til grunn i internasjonale konvensjoner om krigføring. Rådet minner okkupasjonsmaktene om at det er regler om krigføring, og disse må følges.

2.5.3 Resolusjon 1511/2003

16. oktober 2003 vedtok Sikkerhetsrådet en ny resolusjon hvor det stadfester at situasjonen i Irak fremdeles er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, se resolusjonens fortale.

Rådet legger vekt på at sikkerhet og stabilitet er et helt grunnleggende behov for å skape en ny og velfungerende politisk stat i Irak. Dette er også viktig for at FN kan ha en aktiv og effektiv rolle i landet, se paragraf 13. Det er tidligere resolusjon 1483/2003 som spesifikk gjør rede for hva slags mål FN har for Irak. For å kunne nå disse målene,

⁵¹ <http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=359>, Secretary-General, Office of Spokesman

⁵² <http://www.un.org/apps/sg/offthecuff.asp?nid=428>, Secretary-General, Office of Spokesman

autoriserer Sikkerhetsrådet en multinasjonal styrke, ”multinational force” som under en samlet kommando, skal bidra til å skape sikkerhet og stabilitet i Irak.

Når Sikkerhetsrådet vil autorisere en ”multinational force”, mener Rådet alle landene som bidrar med å gjenoppbygge Irak. Dette vil være styrker fra alle frivillige land. I resolusjonens paragraf 14, oppfordrer Sikkerhetsrådet medlemsstatene til å bidra med assistanse, i regi av FN, til de multinasjonale styrkene, og inkluderer med dette også militære styrker. Norge har nå (november 2005) 20 offiserer på oppdrag i Irak, som mer eller mindre fungerer som ingeniører. Disse er en del av de multinasjonale styrkene, og er etter norsk ståsted en del av våre militære styrker. Ni av disse er militære instruktører i treningsmisjonen for de irakiske sikkerhetsstyrkene, og har lederansvar for betydelige deler av treningen.

Spørsmålet er hva slags mandat disse styrkene har fått til å bruke væpnet makt?

I paragraf 13 autoriserer Sikkerhetsrådet de multinasjonale styrkene til å ”take all necessary measures” for å skape sikkerhet og stabilitet i Irak.

Hva legger Sikkerhetsrådet i dette begrepet? Etter en alminnelig språklig forståelse av ordlyden betyr dette å ta i bruk alle nødvendige skritt for å fullføre mandatet. Se drøftelsen under resolusjon 794/1992 pkt. 1244, vedrørende konflikten i Somalia om hva som ligger i nødvendighetskravet og hva forfatterne McCoubrey og White, i resolusjon 1386/2001 vedrørende Afghanistan, mener om innholdet i ordlyden.

For å få en større forståelse av ordlyden, bør den leses ut fra hvilke sammenheng den er gitt. Etter formuleringen ”all necessary measures” nevner Sikkerhetsrådet at disse nødvendige skritt skal inkludere det å ivareta tidsskjemaet for gjennomføringen av programmene, sikre ”The United Nations Assistance Mission”, sikre Iraks regjering og å sikre andre institusjoner av Iraks midletidige administrasjon. Det skal også innebære og sikre menneskelige og økonomiske infrastrukturer. Dette kan bety at de multinasjonale styrkene har fått fullmakt til å bruke de midler som er nødvendig for å ivareta disse spesielle funksjonene, som i for seg er meget viktige for å skape et levedyktig demokratisk Irak. Organer, som den nye utnevnte regjeringen og FNs representanter, må beskyttes så langt det er mulig. Disse reelle hensynene er gode grunner for å gi de militære styrkene

brede fullmakter til å gå langt når de skal beskytte disse organene, og dette kan inkludere bruk av væpnet makt.

Hvis vi sammenligner ordlyden i denne resolusjonen med ordlyden i resolusjon 678/1990, som ga hjemmel for bruk av væpnet makt under Golf-krigen, ser vi en stor forskjell. I resolusjon 678/1990 brukte Rådet ordene "use all necessary means", som er Rådets ordbruk når de vil gi mandat til å bruke væpnet makt. Når Sikkerhetsrådet bruker en annen ordlyd, er det naturlig å tolke det dit hen at de vil oppnå noe annet. Situasjonen i Irak i 2003 var av en helt annen art enn i 1990. I 2003 var det ikke snakk om å få mandat til å gå til angrep mot Irak. Okkupasjonsmaktene trengte mandat til å kunne gjøre sitt ytterste for å skape fred og sikkerhet. Da krigen var et faktum, og landet var okkupert, ville Sikkerhetsrådet ha en finger med i spillet for å unngå en rettsløs stat, vedrørende bruk av væpnet makt.

I resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4844, skriver Russland at mandatet Sikkerhetsrådet i denne resolusjonen ga de multinasjonale styrkene, vil opphøre med en gang Irak blir en suveren stat. Dette må Sikkerhetsrådet sørge for. Videre sier talsmannen for Russland at Sikkerhetsrådet skal garanteres den permanente kontrollen og prosessen over den politiske båndleggelsen og gjenoppbyggelsen av Irak, se s. 3. Når Russland er opptatt av dette, viser de at de er opptatt av at Irak bør ha full suverenitet over egen stat, og at utenlandske styrker ikke bør ha hjemmel til å bruke væpnet makt utover det som strengt tatt er nødvendig.

Frankrike uttaler på s. 4 at de ville foretrukket at resolusjonen gikk lenger i å stadfeste retningslinjene for prosessen i Irak. Representanten skriver at det ville vært meget ønskelig med en klarere tekst for å sette en nærmere og strengere ansvarsfordeling og klarere retningslinjer for den politiske overgangen. Da ville ansvaret ved bruken av væpnet makt trolig kommet tydeligere frem.

Generalsekretæren Kofi Annans kommentar til resolusjonen er at det har vært en vanskelig prosess for å skape enighet om resolusjonen, men resultatet er en klar demonstrasjon på at interessene til det irakiske folk skal veie tyngst av alle hensyn som blir tatt i betraktning. FNs mål er å gjenopprette fred og stabilitet til et demokratisk og

uavhengig Irak så fort som mulig. Han sier videre at Sikkerhetsrådet har skapt en fleksibel resolusjon som han støtter fullt ut.⁵³

Det at resolusjonen blir sett på som fleksibel, kan tale for at den gir vide fullmakter til bruk av væpnet makt. Det at målene skal bli nådd fort, vil indikere at væpnet makt vil være et nyttig hjelpemiddel frem til målet. Imidlertid står ikke dette uttrykkelig.

I realiteten vil det være en svært vanskelig oppgave og ikke ha fullmakt til å bruke væpnet makt i Irak slik situasjonen er i dag. Væpnet makt er et nødvendig virkemiddel for å skape stabilitet. Dessuten er det livsviktig for å forsvare seg selv mot den hyppige motstandbevegelsen og terroren som opererer i landet.

Mandatet er vedtatt med henvisning til FN-pakten kapittel VII, som er Rådets hjemmel til å sette i gang militære midler for å hindre brudd på freden.

Etter en helhetlig vurdering av resolusjonen, er den en fullmakt til okkupasjonsstyrkene om at væpnet makt kan brukes, men at bruken ikke skal gå utover det som er nødvendig. Ut over dette sies det lite om omfanget eller begrensinger av bruken.

2.5.4 Resolusjon 1546/2004

8. juni 2004 vedtok Sikkerhetsrådet en resolusjon som starter med å ønske Iraks nye fase velkommen. Rådet vil markere at Irak er på vei til å bli en selvstendig stat uten okkupasjon og sier at Irak selv har ansvaret for at landet skal bli en suveren og uavhengig stat fra 30. juni 2004. Resolusjonen uttrykker derfor viktigheten av å få de sentrale myndighetene til å fungere, få i gang et demokratisk valg, samt å lage en ny grunnlov.

I resolusjonenes paragraf 8 ser vi at Sikkerhetsrådet nå ønsker at Irak skal utvikle egne sikkerhetsstyrker og væpnede militære styrker, ”The Iraqi security forces”. Dette kommer som følge av et brev fra statsministeren i Irak, Dr. Ayad Allawi og USAs tidligere utenriksminister Colin Powell til presidenten av Sikkerhetsrådet hvor det oppfordres til en ny resolusjon, se resolusjonenes sjette avsnitt s. 2. Brevet ligger vedlagt resolusjonen.

⁵³ <http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=569>, New York, 16 October 2003 – Secretary- General’s remarks to Security Council following adoption of Resolution 1511 on Iraq

Vedlagt er også svar på brevet undertegnet av presidenten av Sikkerhetsrådet, Mr. Lauro L. Baja, Jr og Colin Powell. Begge brevene er datert 5. juni 2004. Brevene inneholder videre mål, måter å nå målene på og planer og strategi for videre samarbeid. De vil være relevante rettskilder ved tolkningen av resolusjonen.

I brevet kommer det frem at for å klare å gjennomføre målene i Irak, trengs det militære styrker, også utenlandske styrker. Imidlertid er det Irak selv som skal stå for utviklingen av disse styrkene. Før de klarer dette på egen hånd, trenger de hjelp fra Sikkerhetsrådet og av det internasjonale samfunnet. Brevet er en søknad om en ny resolusjon som vil gi de multinasjonale styrkene mandat til å operere i 12 måneder til. Denne fristen er stadfestet i resolusjonens paragraf 12.

Brevet inneholder en plan for hvordan de irakiske militære styrkene skal utvikles. Det er de irakiske myndigheter som skal ha det hele og fulle ansvaret for forsvarsutviklingen gjennom en nyopprettet komité.

Spørsmålet er hva slags mandat Sikkerhetsrådet ga de multinasjonale styrkene til å bruke væpnet makt?

I resolusjonens paragraf 10 blir det vedtatt at: "the multinational force shall have the authority to take all necessary measures to contribute to the maintenance of security and stability in Iraq".

Ut i fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden, så betyr det å ta i bruk alle nødvendige skritt for å skape sikkerhet og stabilitet i Irak. Ordlyden er den samme som i resolusjon 1511/2003. Mye taler derfor at mandatene skal ha den samme betydningen.

For å få mer klarhet i hva som skal legges i ordlyden, kan vi lese den ut i fra sammenhengen den står i. Det uttrykkes i paragraf 10 at det å ta alle nødvendige skritt for å skape sikkerhet og stabilitet, vil inkludere det å forhindre og avskrekke terrorisme slik av FN kan oppfylle sin rolle som assistent for det irakiske folk. For å forhindre og avskrekke terrorisme, er bruk av væpnet makt et viktig middel, men kan på en annen side også bare være et alternativ grunnet mangel av andre virkemidler. Målet er at det irakiske folk fritt kan gjennomføre de politiske prosessene og fortsette rekonstruksjonen og rehabiliteringen av landet. Brevene kan belyse ordlydens betydning ytterligere. I svarbrevet gitt av presidenten av Sikkerhetsrådet 5. juni 2004, første avsnitt på s. 11, står det at de

multinasjonale styrkene er klare for ett bredt spekter av arbeidsoppgaver for å skape sikkerhet og militært beskyttelse. Videre uttrykkes det at vilkårene kan inkludere alle nødvendige tiltak for å imøtegå voldelige trusler mot Iraks politiske fremtid. Etter dette står det uttrykkelig at disse tiltakene vil kunne inkludere operasjoner mot medlemmer av enkelte grupper, internering hvor dette er nødvendig ut ifra sikkerhet, og en fortsettelse av søk og sikring av våpen som truer Iraks sikkerhet. Det er videre beskrevet at styrkene kan kjempe i strid. Alle disse tiltakene indikerer bruk av væpnet makt. Når styrker kjemper i strid, vil våpen være en forutsetning for i det hele tatt å ha noe å kjempe med og for å forsvare seg selv. Selv om det ikke kommer uttrykkelig frem i ordlyden at væpnet makt kan brukes, kan det se ut som det er forutsatt av væpnet makt vil bli brukt.

Når det gjelder begrensninger knyttet til maktbruken, nevnes det i svarbrevets tredje siste avsnitt at alle de militære styrkene må handle konsekvent etter forpliktelsene som de har etter lov som gjelder for væpnede styrker, inkludert Genève-konvensjonene.

Her vil trolig resolusjonen kunne suppleres med nærmere bestemmelser i form av ROE vedtatt av de øverste militære lederne for de ulike operasjonene. Trusselbildet vil avgjøre hva som er nødvendig bruk av væpnet makt. Et eksempel kan tas fra kampene som skjedde i Tal Afar helgen 9. 10. og 11. september 2005. De irakiske sikkerhetsstyrkene samt de multinasjonale styrkene, (for det meste amerikanske og britiske soldater) måtte gå til luftangrep mot irakiske motstandbevegelser. Trusselen ble sett på som høy og det var derfor nødvendig å bruke luftangrep i stedet for bakkestyrker.⁵⁴ Før angrepet ble det høyst sannsynlig utarbeidet ROE for hvordan operasjonen skulle utføres.

Reelle hensyn tilsier at styrkene bør ha vide fullmakter når trusselbildet er høyt. Imidlertid bør våpenbruken ha støtte i det internasjonale samfunnet. For Irak vil det være viktig å ha et forsvar som kan stå imot sterke motstandsgrupper som bruker terror for å boikotte det videre arbeidet for fred. Å opparbeide et eget forsvar er en forutsetning for å kunne forsvare eget territorium og for å beskytte og sikre sivilbefolkningen. Eget forsvar er også viktig for å forsvare myndighetene og demokratiet. Væpnet makt vil være et viktig virkemiddel i dette arbeidet.

⁵⁴ NRK Dagsnytt, 11. september 2005

I resolusjonens paragraf 11, åpner Sikkerhetsrådet for samarbeid mellom regjeringen i Irak og de multinasjonale styrkene. Dette viser at Irak blir sett på som en selvstendig stat, og bør selv bestemme hva som skal gjelde for bruk av væpnet makt i deres eget land. Videre gir resolusjonen en ansvarsfordeling mellom de ulike militære styrkene. Iraks sikkerhetsstyrker skal ha ansvaret for å beskytte og sikre regjeringens ministere. Sikkerhetsrådet gir irakiske myndigheter autoriteten til å forplikte de irakiske sikkerhetsstyrkene til å samarbeide og delta i operasjoner med de multinasjonale styrkene. På den måten skaper de fullstendig samarbeid også mellom de ulike militære styrkene. Brevet sendt til presidenten i Sikkerhetsrådet beskriver også denne ansvarsfordelingen. Imidlertid er brevet mye mer detaljert om fordelingen av ansvar og arbeidsoppgaver.

Ansvarsfordelingen som kommer til uttrykk både i resolusjonen og i brevene, kan også innebære en ansvarsfordeling vedrørende bruken av væpnet makt. Imidlertid bruker ikke Sikkerhetsrådet ordene ”væpnet makt” uttrykkelig i resolusjonen. Rådet er meget generell i ordbruken og det omhandler ansvaret kun generelt. Nå legges det til grunn i brevet at det er opp til den irakiske stat hvordan denne arbeidsfordelingen skal foregå, og også da hvordan ansvaret vil bli fordelt.

Et spørsmål som gjør seg gjeldene er hvem som fikk mandat til å ta i bruk alle nødvendige skritt for å skape sikkerhet og stabilitet i Irak. Skiller Sikkerhetsrådet mellom de multinasjonale styrkene og de irakiske sikkerhetsstyrkene?

Hva slags regler de nye sikkerhetsstyrkene til Irak skal følge, kommer ikke til uttrykk i resolusjonen. Imidlertid er det regjeringen i Irak som har instruksjonsmyndighet over sikkerhetsstyrkene i Irak, slik at regjeringen kan lage instruksjoner og regler for hva slags fullmakter denne militære gruppen skal ha. Sikkerhetsrådet har ikke myndighet til å regulere en suveren stats indre anliggender når det gjelder lover og regler, og da heller ikke bruken av væpnet makt for de nasjonale styrkene. Dette følger av det grunnleggende suverenitetsprinsippet om at alle stater er suverene. På den annen side har Sikkerhetsrådet myndighet til å lage resolusjoner som okkupasjonsmaktene føler seg forpliktet til å følge, og så lenge disse styrkene okkuperer Irak, vil disse ha innvirkning på irakiske styrker. Men som sagt overfører Sikkerhetsrådet stadig mer makt til Iraks egen regjering.

Resolusjonens forarbeider, Meeting S/PV 4987, inneholder uttalelser fra de ulike medlemmene av Sikkerhetsrådet. Talsmannen for USA sier uttrykkelig at: "The Government of Iraq will have the final say on the presence of the multinational force", se s. 2. Talsmannen for United Kingdom sier på s. 3. at det er de irakiske sikkerhetsstyrkene, inkludert de væpnede styrker, som skal sikre ministrene i Irak. Talsmannen fra Pakistan uttaler at "the problem for the insecurity cannot be solved through military means only. Political solutions and accommodations are required to achieve security and stability in that country", se s. 5. Etter en tolkning av disse utsagnene, vises at medlemmene av Sikkerhetsrådet, indirekte legger til grunn at væpnet makt blir brukt i Irak. Imidlertid gir ikke forarbeidene noe nærmere retningslinjer for hvordan bruken av væpnet makt skal foregå. Det legger bare indirekte til grunn at dette er en del av virkemidlene til de militære styrkene.

Generalsekretærens uttalelse til resolusjonen er at verken FN eller det irakiske folk kan garantere full sikkerhet i landet. Det vil ikke være mulig. Han sier også at jo tidligere landet blir selvstendig og selvhjelpende, desto raskere vil sikkerheten og kontrollen følge etter.⁵⁵ Han går med andre ord ikke inn på bruken av væpnet makt i Irak.

Etter en helhetlig vurdering av resolusjonens ordlyd, ordlydens sammenheng, brevene vedrørende resolusjonen, reelle hensyn og forarbeidene, taler det fleste momentene for at resolusjonen åpner for bruk av væpnet makt.

2.5.5 Konklusjon

Etter gjennomgangen av resolusjonene vedtatt etter angrepet i mars 2003, ser vi at det ikke er mye som er regulert vedrørende bruken av væpnet makt. Dette kan ha flere årsaker. Resolusjonene kan være et resultat av kompromisser mellom statene i Sikkerhetsrådet og det vil derfor bære preg av en politisk uenighet mellom de ulike

⁵⁵ <http://www.un.org/apps/sg/offthecuff.asp?nid=593>, Secretary-General, Office of the Spokesman

interessene. Dette fører ofte til at Rådet blir stående på stedet hvil, og blir med dette oppfattet som handlingslammet.

Sikkerhetsrådets oppgave egner seg kanskje mer til å stake ut kursen og formulere prinsipper og mål, enn å gå dypere inn i reguleringen av den konkrete bruken av makt. Det kan være at andre institusjoner vil være bedre egnet til å lage detaljerte regler for hvordan en krigføring skal foregå. For eksempel vil de øverste militære lederne i den konkrete konflikten være bedre egnet til å se an trusselen og nødvendigheten av væpnet makt. Disse må selvfølgelig vedta regler som samsvarer med mandatet som er vedtatt vedrørende den spesielle konflikten.

2.6 Resolusjonene vedrørende konflikten i Liberia

2.6.1 Historisk tilnærming

Liberia ligger i Vest-Afrika mellom Elfenbenskysten og Sierra Leone. Landet ble grunnlagt i 1822 og var da hjemlandet for frigjorte amerikanske slaver. Landet ble erklært selvstendig republikk i 1847. Ved statskupp i 1980 ble William Tolbert, som hadde vært president siden 1971, drept. Den 18 år gamle, til da ukjente Samuel K. Doe tok over som neste president. Han prøvde å føre en politikk uavhengig av stormaktsinteressene, noe som førte til borgerkrig i januar 1990. Doe ble drept i september samme år. Vest-Afrikas staters økonomiske fellesskap (ECOWAS) sendte fredsbevarende styrker til landet og det ble gjort forsøk på å skape våpenhvile. Ikke noe av dette førte til suksess.

Borgerkrigen som varte i 14 år, er blitt sett på som den mest brutale i Afrika. De sivile tapene var enorme. Det antas at en kvart million mennesker mistet livet. Høsten 1995 klarte partene å lage en fredsavtale, samt å etablere en overgangsregjering. I 1996 brøt det ut nye kamper som skapte en masseflukt fra hovedstaten Monrovia, samt at geriljalederen Charles Taylor vant presidentvalget i 1997. Borgerkrigene fortsatte og i 2003 satte FN inn fredsbevarende styrker. Taylor trakk seg til slutt som president etter sterkt internasjonalt press samtidig som opprørerne undertegnet en fredsavtale.⁵⁶ I oktober 2005 gikk Liberia

⁵⁶ http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9320913

gjennom et demokratisk presidentvalg, og 11. november 2005 ble det klart at Ellen Johnson-Sirleaf ble valgt som den første kvinnelige president i Afrika.⁵⁷

Hva slag mandat ga Sikkerhetsrådet de fredsbevarende styrkene vedrørende bruken av væpnet makt, hva følger av resolusjonene?

2.6.2 Resolusjon 1497/2003

Dette var mandatet som opprettet de multinasjonale styrkene i landet. Etter mange år med borgerkrig var det på tide at FN satte inn fredsstyrker for å stanse den humanitære katastrofen som rammet de sivile hardt.

I resolusjonens fortale blir det stadfestet at situasjonen er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, en trussel mot stabiliteten i Vest-Afrika, samt en trussel mot fredsprosessen i Liberia.

I resolusjonens operative del paragraf 1, gir Sikkerhetsrådet medlemsstatene mandat til å opprette "Multinational Force" i Liberia. Den operative delen er hjemlet i FN-pakten kapittel VII, som Rådet bruker når de vil sette i verk tvangstiltak. Styrkenes oppgaver var å støtte opp under våpenhvilen som ble innført 17. juni 2003. Dette innebar å avvæpne, demobilisere og gjenopprette stabiliteten i landet. Videre skulle styrkene hjelpe til å etablere og bevare freden i perioden da staten ikke hadde fått den nye presidenten på plass. Oppgaven innebar også å sikre utbringingen av humanitær assistanse og å forberede landet på en langvarig fredsbevarende operasjon som følge av FN's tilstedeværelse, se paragraf 1.

Spørsmålet er hva slags mandat de multinasjonale styrkene fikk vedrørende bruken av væpnet makt?

Fullmakten til styrkene er gitt i paragraf 5. Her autoriserer Sikkerhetsrådet medlemsstatene til "participating in the Multinational Force in Liberia to take all necessary measures to fulfil its mandate". Hva legger Sikkerhetsrådet i begrepet "all necessary measures"?

⁵⁷ NRK Dagsnytt. 11. november 2005.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden betyr dette å ta alle nødvendige skritt for å fullføre mandatet. Se drøftelsen under resolusjon 794/1992 vedrørende konflikten i Somalia om hva som ligger i nødvendighetskravet og hva forfatterne McCoubrey og White i resolusjon 1386/2001 vedrørende Afghanistan, mener om innholdet i ordlyden.

Forarbeidene går nærmere inn på hvordan sikkerhetsstyrkene skal organiseres og det er detaljert forklart hva slags mål Rådet har for Liberia, se Press Release SC/7836. Blant annet kommer det frem at det er president Charles Taylor som skal presses til å gå av, dette kommer ikke frem av selve resolusjonen. Det interessante med forarbeidene er at Sikkerhetsrådet anbefaler Generalsekretæren til å utarbeide størrelsen, strukturen og mandatet til styrkene innen 15. august samme år. Sikkerhetsrådet gir med andre ord Kofi Annan mandat til å bestemme omfanget av styrkenes bruk av væpnet makt. Dette gjøres i ”Report of the Secretary-General to the Security Council on Liberia” 11. September 2003, se S/2003/875.⁵⁸ Da rapporten er kommet til etter resolusjonen, kan den kalles etterarbeider. Generalsekretæren navngir sikkerhetsstyrkene til ”the United Nations Mission in Liberia,” (UNMIL), og på rapportens s. 13 redegjør han for UNMILs mandat. UNMIL har etter dette en omfattende liste med arbeidsoppgaver og mål som skal nås. Det innebærer alt fra å opprettholde fredsavtalen og våpenhvilen til å kontrollere bruk av våpen, samt å sikre at menneskerettighetene blir overholdt. Styrkene skal også arbeide for at en ny president blir demokratisk valgt, se rapportens paragraf 51a-p. UNMIL skal være en multidimensjonal operasjon bestående av alt fra militære styrker, politi og domstoler.

Et spørsmål som gjør seg gjeldende er om alle disse aktørene har hjemmel til å bruke væpnet makt, og i så fall hvor går grensene for bruken.

I rapportens paragraf 57 uttaler Generalsekretæren at det foreslåtte nivået på FNs sikkerhetsstyrker er basert på en analyse av behovene og kravene for å kunne fullføre målene. Styrkene trenger stor kapasitet i denne konflikten, og må derfor gis et sterkt mandat og tilstrekkelige ressurser slik at de har mulighet til å reagere hurtig på endrede

⁵⁸ <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/491/10/PDF/N0349110.pdf?OpenElement>, FNs

omstendigheter og å komme i forkjøpet av uforutsette angrep. Det står med andre ord ikke direkte i ordlyden at styrkene kan ta i bruk væpnet makt. Imidlertid kan det tolkes som et mandat til å bruke væpnet makt når dette er nødvendig. Blir styrkene overrasket av uforutsette angrep, er det nødvendig å kunne reagere raskt, noe som forutsetter å kunne forsvare seg selv med våpen.

Et spørsmål som oppstår i denne sammenheng er hvem som har autoriteten til å bestemme hva som er nødvendig til enhver tid. Det sier ikke resolusjonen noe om. Imidlertid er det kommet klart frem av rapporten fra Generalsekretæren hvem som har fått denne autoriteten. Generalsekretæren uttaler i rapportens paragraf 53 at “the Mission would be headed by my Special Representative, who would have overall authority for the activities of the Mission and of the United Nations system in Liberia”. Med dette gir han sin spesielle representant mandat til å vurdere grensene for anvendelsen av resolusjonen og hva som til enhver tid er nødvendig med tanke på bruk av også væpnet makt. Generalsekretærens spesielle representant skal være assistert av ”a senior management team consisting of, among others, two Deputies, a Force Commander with the rank of Lieutenant General, and a Police Commissioner.” Her har vi et eksempel på at FN går inn og regulerer i detalj hvordan de militære styrkene skal fungere, og hvem som skal ha mandat til å bestemme hva som kan være nødvendig i en konkret situasjon. Det er klart i ordlyden hvem som har autoritet til å tolke resolusjonen nærmere.

Etter en helhetlig vurdering taler de fleste grunner for at mandatet inneholder autoritet til medlemsstatene å bruke væpnet makt, når dette er nødvendig.

2.6.3 Konklusjon

Resolusjonen åpner for bruk av væpnet makt når dette er nødvendig. Imidlertid sier verken resolusjonen eller forarbeidene noe om hvor grensene skal gå eller hva som ligger i kravet til nødvendighet. Med dette gir Sikkerhetsrådet andre institusjoner denne oppgaven. Hvem dette er står presisert i Generalsekretærens rapport. Her står det klart i ordlyden hvem som har autoritet til å avgjøre når det er nødvendig å ta i bruk væpnet makt. Av alle resolusjoner jeg til nå har sett på, går dette mandatet lengst i å regulere omstendighetene

rundt sikkerhetsstyrkene. Rapporten fra Generalsekretæren er omfattende og detaljert og gir mange retningslinjer for hvordan styrkene skal operere.

3 Sammendrag og konklusjon

Spørsmålene vedrørende Sikkerhetsrådets autorisering av bruken av væpnet makt, er en av de største utfordringene til FN.⁵⁹

Det er et skille mellom fredsbevarende og okkuperende styrker. Ved fredsbevarende styrker, kan bruk av væpnet makt undergrave oppdraget og skape uheldige konsekvenser. For okkuperte styrker vil hensynet til bruk av væpnet makt, være en helt annet. Likevel gir ikke Sikkerhetsrådet mange retningslinjer, verken ved fredsbevarende styrker eller ved okkupasjon. Etter denne redegjørelsen av Rådets regulering av bruken av væpnet makt, kan det legges til grunn at det sies svært lite.

For det første gir Rådet svært uklare mandater. De nevner kun FN-paktens kapittel operasjonene blir autorisert under. De går ikke nærmere inn på hvilken artikkel som skal gjelde. Videre bruker de gjennomgående uttrykket ”all necessary means” eller ”measures”, for å lede frem til at muligheten for at væpnet makt kan bli brukt, og misbruker da begrepets avskrekkende virkning. Trolig er mandatet et resultat av politiske kompromisser de ikke vil innrømme.

For det andre har det kommet frem at Rådet har mislykkes i å skaffe tilstrekkelige militære og andre ressurser for å oppfylle mandatet. De permanente medlemmene⁶⁰ har vært uvillige til å autorisere de nødvendige militære styrkene fordi de selv er de eneste statene som har ressursene og mulighetene til å fullføre mandatene.⁶¹

Videre kan medlemmene være uenige om de i det hele tatt vil intervenere andre stater. Sikkerhetsrådet består av medlemmer med svært ulik politisk vilje til å bruke væpnet

⁵⁹ Trevor Findlay, s. 351

⁶⁰ Som er USA, Russland, Frankrike, Kina og Storbritannia, jfr. FN-pakten artikkel 27.

⁶¹ Trevor Findlay, s. 352

makt. Verdens stater har svært forskjellig oppfatning av hvor mye væpnet makt styrker som operer i et annet land, skal få mandat til å bruke. I denne sammenheng må det minnes om hovedreglen i FN-pakten artikkel 2 nr. 4. som klart legger til grunn at alle land har plikt til å avstå fra å bruke væpnet makt mot andre stater. Enkelte stater mener at suverenitetsprinsippet skal gjelde absolutt og at det derfor kun er selvforsvarsretten som skal gjelde. Andre land har nå en tendens til å ville legge mer vekt på menneskerettigheter, og er derfor ikke villig til å stå utenfor å se på at stater terroriserer egne innbyggere. Disse er mer tilbøyelige til å ville intervenere på et tidligere tidspunkt enn det selvforsvarsretten gir tilgang til, se forarbeidene angående konflikten i Kosovo.

For det tredje er ikke Sikkerhetsrådet et ekspertorgan på militære spørsmål. FN ønsket å opprette en "Military Staff Committee" med hjemmel i FN-pakten artikkel 47. Dette har ikke blitt gjort, og FN har ikke vært i stand til å etablere et eget uavhengig ressursorgan for militære råd i FN-systemet.⁶²

Det som kommer klarest til uttrykk i resolusjonene er hva Sikkerhetsrådet ønsker å oppnå angående en konflikt, det være seg de politiske målsetningene i landet, formålet med resolusjonen og opprettelsen av militære styrker. Koblingen mellom formålet med resolusjonen og midlene som kan tas i bruk for å oppnå formålet, står det svært lite om. Måten resolusjonen skal bli satt ut i kraft på, blir derfor overlatt til andre institusjoner. Disse institusjonene er blant annet Generalsekretæren, medlemsstatene eller et konkret land som er villig til handle. I praksis vet vi at mandatene gitt fra Sikkerhetsrådet blir tolket av de øverste militære lederne som utarbeider nærmere bestemmelser om hvordan krigføringen skal skje. Disse blir utarbeidet i ROE. I denne forbindelse vil jeg sitere Peter Rowe's kommentar angående ROE: "In reality the mandate given by the Security Council is no real indication of how much force has been authorised by the Council for those engaged in enforcing it. Rather, it is the rules of engagement which set out the degree of force that may be used".⁶³

⁶² Trevor Findlay, s. 352

⁶³ P.J Rowe. The United Nations Rules of Engagement and the British Soldier in Bosnia. 1994. s. 946

Det er flere forandringer Sikkerhetsrådet kan etterstrebe for å skape mer klarhet angående bruken av væpnet makt.

For det første kan Rådet være mer konsekvente når de henviser til FN-pakten. FN-paktens kapittel VI bør være forbeholdt mandat til ubevæpnede operasjoner som har til hensikt å kun observere og å skape fred. Kapittel VII bør være forbeholdt operasjoner hvor bruk av væpnet makt kan brukes. Vil Rådet gi mandat til bruk av væpnet makt, bør de også spesifikk hjemle dette i FN-pakten artikkel 42.

For det andre bør det for alle resolusjoner gitt vedrørende fredsoperasjoner, stadfestes at alle FN-soldater har rett til å bruke væpnet makt i selvforsvar. Det vil klargjøre ansvaret for hver enkel soldat.

For det tredje kan Rådet endre ordlyden, "all neccessary means" eller "measures", til mer spesifikke ord og uttrykk. Rådet kan da stadfeste hensikten ved bruk av væpnet makt, og spesifisere når og i hvilke omstendigheter væpnet makt kan bli brukt. Det vil gjøre hjemmelen mer klar, både når det gjelder begrensinger av bruken, og ansvarsfordelingen. På den annen side har dette ulemper da det skaper lite fleksibilitet, noe som kan være uheldig i væpnede konflikter.

En interessant forandring kan vi se i resolusjonen som er vedtatt angående konflikten i Liberia, 1497/2003. Her ser vi at Sikkerhetsrådet har tatt en mer aktiv rolle i å regulere bruken av væpnet makt. I Generalsekretærens rapport kan vi lese at Rådet direkte vedtar hvem som har hjemmel til å avgjøre når det er nødvendig å ta i bruk væpnet makt. Selv om dette kommer til uttrykk i en egen rapport, er den likevel regulert av Sikkerhetsrådet.

Begrunnelsen for at Rådet her ville detaljregulere mer, er usikkert. Enten var det bred enighet innad i Rådet mellom statene, eller så er dette et tegn på at FN i tiden fremover vil være mer aktive for å bekjempe interne og internasjonale konflikter og brudd på menneskerettighetene.

4 Litteraturliste

Bøker:

Eckhoff (2001). *Rettskildelære*. 5.utg. Oslo, 2001

Ruud og Ulfstein (2002). *Innføring i folkerett*. 2.utg. Oslo, 2002

Ruud og Ulfstein (1998). *Innføring i folkerett*. Oslo, 1998

Thue, Eide og Ulfstein (2003). *Krig mot Irak*. 643 Notat fra Nupi, 2003

Ulfstein Geir. (2003). *Irak og folkeretten*. Lov og rett nr 8, 2003

Dahl (2003). *Håndbok i militær folkerett*. Oslo, 2003

Eskeland (2003). *11. September, angrepet på Afghanistan og folkeretten*. Festskrift 2003 s.222.

Ulfstein (2002). *Terror og folkerett*. Lov og rett, 2002

McCoubrey Hilaire og White Nigel D (1996). *The blue helmets: Legal regulations of United Nations Military Operations*. Darmouth, 1996

P.J Rowe (1994). *The United Nations Rules of Engagement and the British Soldier in Bosnia*, 1994.

Matlary (2006). *Values and Weapons: From Humanitarian Intervention to Regime Change?* London, 2006.

Trevor Findlay (2002). *The Use of Force in UN Peace Operations*. Oxford, 2002

International Peace Academy (1984) *Peacekeeper's Handbook*. (Pergamon Press: New York, 1984

David J. Scheffer (2003). *The American Society of International Law*. Georgetown University, 2003

Michael Wood (1998). *The Interpretation of Security Council Resolutions*. I Max Planck Yearbook of United Nations Law, 1998

Resolusjonene:

UN Security Council Resolution S/RES/678 (1990)
UN Security Council Resolution S/RES/731 (1992)
UN Security Council Resolution S/RES/733 (1992)
UN Security Council Resolution S/RES/748 (1992)
UN Security Council Resolution S/RES/751 (1992)
UN Security Council Resolution S/RES/794 (1992)
UN Security Council Resolution S/RES/814 (1993)
UN Security Council Resolution S/RES/837 (1993)
UN Security Council Resolution S/RES/897 (1994)
UN Security Council Resolution S/RES/1160 (1998)
UN Security Council Resolution S/RES/1199 (1998)
UN Security Council Resolution S/RES/1203 (1998)
UN Security Council Resolution S/RES/1244 (1999)
UN Security Council Resolution S/RES/1368 (2001)
UN Security Council Resolution S/RES/1373 (2001)
UN Security Council Resolution S/RES/1378 (2001)
UN Security Council Resolution S/RES/1386 (2001)
UN Security Council Resolution S/RES/1441 (2002)
UN Security Council Resolution S/RES/1444 (2002)
UN Security Council Resolution S/RES/1483 (2003)
UN Security Council Resolution S/RES/1497 (2003)
UN Security Council Resolution S/RES/1510 (2003)
UN Security Council Resolution S/RES/1511 (2003)
UN Security Council Resolution S/RES/1536 (2004)
UN Security Council Resolution S/RES/1546 (2004)
UN Security Council Resolution S/RES/1563 (2004)

Traktater:

FN-pakten - 26. juni 1945

NATO-pakten - 4. april 1949

Wien-konvensjonen om traktatretten - 23. mai 1969

Genève-konvensjonene -12. august 1949 med dets to tilleggsprotokoller -10. juni 1977

Haag-konvensjonene -18. oktober 1907

Lover:

Soldatkort - TMBN/KFOR, KFOR UNCLASSIFIED 290999

Elektroniske sider:

FN-sambandet:

http://www.fn.no/erklæringer_og_konvensjoner/fn_pakten/de_forente_nasjoners_pakt

http://www.fn.no/fakta_om_fn/fns_historie_1/1990_1999/1992

Caplex elektroniske leksikon:

http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9333066

http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9319348

http://www.caplex.no/web/artikkel/artdetalj.asp?art_id=9320913

Atlanterhavskomiteen:

www.atlanterhavskomiteen.no/publikasjoner/sp/99/3-99.htm, Terje Lund.

<http://www.atlanterhavskomiteen.no/publikasjoner/sp/99/3-99.htm>, Aage Borchgrevink.

Rådgiver, Den norske Helsingforskomitè

KFOR sine hjemmesider:

<http://www.nato.int/kfor/kfor/intro.htm>. Official Web Site of the Kosovo Force,

Background to the Conflict

Odin:

http://odin.dep.no/fd/norsk/dok/andre_dok/veiledninger/010011-120020/dok-bn.html,

Forsvarsdepartementet, KFOR (5)-Norges rolle som ledelsesnasjon.

Generalsekretærens sider, Office of Spokesman:

<http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=359>

<http://www.un.org/apps/sg/offthecuff.asp?nid=428>

<http://www.un.org/apps/sg/offthecuff.asp?nid=593>

<http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=569>

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/491/10/PDF/N0349110.pdf?OpenElement>

The European Journal of International Law:

<http://ejil.org/forumJWTC/index.html>

5 Vedlegg

Soldatkortet for KFOR-soldatene i Kosovo:

Soldatkort - TMBN/KFOR, KFOR UNCLASSIFIED 290999

SOLDATKORT TMBN/KFOR**OPPDRAG**

- 1) Ditt oppdrag er å bistå til en løsning på krisen i Kosovo, gjennom implementeringen av de til enhver tid gjeldende freds- og demilitariserings-avtaler.

SELVFORSVAR

- 2) Du har rett til å bruke makt (inkludert bruk av godkjente våpen) i selvforsvar.
- 3) Bruk ikke mer makt enn nødvendig for å forsvare deg.

GENERELLE REGLER

- 4) Personer/kombattanter som ønsker å overgi seg skal ikke skades. De skal avvæpnes og avleveres til nærmeste overordnede.
- 5) Alle skal behandles humant.
- 6) Diskriminering av sårende i forbindelse med pleie og behandling skal ikke forekomme.
- 7) Ha respekt for privat eiendom. Stjel ikke og ta ikke krigsbytte.
- 8) Forhindre og rapporter alle mistenkte lovbrudd til dine overordnede.

VARSEL OG VARSELSKUDD

- 9) Om situasjonen tillater, varslø:
På engelsk: "KFOR! STOP OR I WILL FIRE"
På serbo-kroatisk: "KFOR! STANI ILI PUCAM"
(uttales: "KFOR! stani ili putsam")
På albansk: "KFOR! NDALOHUNI OSE JU QELLO"
(uttales: KFOR! oonda-loch-uni oseh you chell-oi)

KFOR UNCLASSIFIED

SOLDATKORT TMBN/KFOR

- 10) Om personen ikke stanser kan du, om sjefen på stedet beordrer det eller stående ordre tillater det, skyte varselkudd.

ILDÅPNING

- 11) Du kan bruke nødvendig makt, inkludert ildåpning, mot enhver person som er i ferd med å foreta en handling som kan føre til et dødelig utfall, og det er ingen andre måter dette kan forhindres på. For eksempel kan du åpne ild mot en person som:
 - a. skyter eller peker sine våpen mot deg, eller andre personer i din nærhet;
 - b. plasserer ut, kaster eller forbereder seg på å kaste sprengladninger eller annen skadebringende gjenstand (feks. molotov cocktail) mot deg eller andre personer i din nærhet;
 - c. med hensikt prøver å kjøre på deg, eller andre personer i din nærhet.
- 12) Du kan bare åpne ild mot personer som stjeler eller forsøker å stjele, skader eller forsøker å skade eiendom dersom:
 - tap eller skade vil medføre en dødelig trussel mot egne avdelinger eller personer med særskilt angitt status, og det ikke finnes andre måter å hindre dette på.

MINST MULIG BRUK AV MAKT

- 13) Dersom du åpner ild må du:
 - a. Skyte kun rettede skudd.
 - b. Skyt ikke flere skudd enn nødvendig.
 - c. Avbryt skytingen så snart situasjonen tillater.

KFOR UNCLASSIFIED